

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Hlavinková

Práva kvalifikovaných akcionářů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Tomášek, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 27. 4. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 121 233 znaků včetně mezer.

V Praze dne 27. 4. 2023

Karolína Hlavinková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Petru Tomáškoví, Ph.D., za odborné vedení, ochotu a vstřícnost a množství cenných rad, kterými mi pomohl k vytvoření této práce. Rovněž tímto děkuji celé své rodině a příteli za podporu během celého studia.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1. Vymezení pojmů a účel právní úpravy	8
1.1. Akciová společnost	8
1.2. Akcionář.....	8
1.3. Většinový a menšinový akcionář	9
1.4. Východiska ochrany minoritních akcionářů	10
1.4.1. Východiska ochrany kvalifikované minority	11
1.5. Kvalifikovaný akcionář.....	13
2. Práva kvalifikovaných akcionářů	16
2.1. Právo žádat svolání valné hromady	16
2.1.1. Svolání valné hromady	20
2.1.2. Svolání valné hromady soudem.....	22
2.2. Právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady	26
2.3. Právo žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu	30
2.4. Právo žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích.....	34
2.4.1. Právo podnikatelských seskupení	34
2.4.2. Právo znaleckého přezkumu podle § 85 z. o. k.	37
3. Zneužití práv kvalifikovaných akcionářů	42
3.1. Korektivy chování akcionáře	42
3.1.1. Zákaz zneužití práva	43
3.1.2. Povinnost loajality	44
3.2. Konkrétní projevy zneužití práv kvalifikovaných akcionářů.....	46
3.2.1. Zneužití práva podle § 366 a násl. z. o. k.	46
3.2.2. Zneužití práva podle § 85 z. o. k.	48
Závěr	50
Seznam použitých zdrojů	52

Seznam zkratek

o. z., občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
z. o. k., zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.
obch. zák., obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
novela zákona o obchodních korporacích, novela z. o. k.	Zákon č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb.
o. s. ř., občanský soudní řád	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
z. ř. s., zákon o zvláštních řízeních soudních	Zákon č. 292/2013 Sb, o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
a. s.	akciová společnost

Úvod

Tématem této práce je problematika práv kvalifikovaných akcionářů, tedy akcionářů vlastnicích akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota dosahuje alespoň minimální zákonem stanovené hranice podílu na základním kapitálu společnosti, tak jak je upravuje zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Ten této skupině akcionářů přiznává určitá zvláštní práva, jejichž účelem je posílit postavení těchto akcionářů ve společnosti a ochránit je před možnou libovůlí akcionáře většinového.

Téma práv kvalifikovaných akcionářů je z mého pohledu aktuální a živé a stává se častým předmětem diskusí. Zákon o obchodních korporacích úpravu práv kvalifikovaných akcionářů oproti předcházející úpravě v již neúčinném obchodním zákoníku zkonkretizoval a rozšířil, nicméně i tak zůstalo několik otázek nedořešeno. Cílem mé práce proto také bude analyzovat a zhodnotit klady a nedostatky české právní úpravy v oblasti práv kvalifikovaných akcionářů. Zároveň se budu zabývat dosavadním vývojem judikatury a doktríny a častým výkladovým problémům.

Tato diplomová práce je členěna na tři části. V úvodní části této práce provedu rozbor jednotlivých pojmů pro ni relevantních. Jedná se zejména o pojem akciové společnosti a akcionáře, dále rozlišení mezi akcionářem většinovým, menšinovým a akcionářem kvalifikovaným. Následně se v této části budu věnovat důvodům a potřebě ochrany kvalifikovaných akcionářů.

Jádro mé práce bude představovat následující část, pojednávající o jednotlivých právech vyhrazených pro kvalifikované akcionáře. Kvalifikovaným akcionářům zákon přiznává práva, která přesahují katalog obvyklých akcionářských práv. Jedná se o právo žádat svolání valné hromady (§ 366 a násl. z. o. k.), právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady (§ 369 z. o. k.), právo žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu (§ 370 z. o. k.) a právo žádat jmenování znalce k přezkoumání zprávy o vztazích (§ 85 z. o. k.). U všech těchto práv si kladu za cíl jejich podrobný rozbor, následně se zaměřím na případné výkladové problémy a zamyslím se nad možnostmi jejich řešení. Své závěry podložím relevantní judikaturou. Do výčtu práv kvalifikovaných akcionářů patří také právo podat akcionářskou žalobu (§ 371 a násl. z. o. k.), jemuž se však v rámci této práce podrobněji nevěnuji. Práva spojená s účastí na valné hromadě (§ 366 a násl. a § 369 z. o. k.) a obě práva přezkumu (§ 370 a § 85 z. o. k.) svou obsáhlostí zcela pokrývají rozsah práce.

Poslední část bude věnována zneužití práv kvalifikovaných akcionářů. Jak již bylo řečeno v úvodu, smyslem právní úpravy dotčené v této práci je především ochrana těchto subjektů. Sama společnost ale musí být chráněna před situacemi, kdy ze strany kvalifikovaných akcionářů dojde ke zneužití těchto práv na úkor jejích zájmů. V práci se budu zabývat obecnými korektivy chování akcionářů, jako je povinnost loajality a zákaz zjevného zneužití práva. Následně se zaměřím na typické projevy zneužití práv kvalifikovaných akcionářů, jak jsou tyto vymezeny v předchozí části.

V této diplomové práci je použita zejména metoda analyticko-deskriptivní, ve vztahu k různým interpretacím jednotlivých právních problémů v literatuře a rozhodovací praxi soudů práce používá také metodu komparativní. Pro účely analýzy jednotlivých ustanovení právních předpisů, se kterými je v textu pracováno, jsou použity uznávané metody právního výkladu, zejména tedy výklad teleologický, jazykový a logický, případně také systematický. Zdroje, se kterými je v této práci pracováno a ze kterých tato práce vychází, čítají zejména odbornou literaturu, monografie a odborné články. Často rovněž pracuji s judikaturou Nejvyššího soudu a vrchních soudů, a to jak s rozhodnutími vydanými v poměrech platné právní úpravy, tak i s judikaturou z doby před rekonstrukcí v rozsahu, v jakém jsou její závěry stále aktuální.

1. Vymezení pojmů a účel právní úpravy

Pro účely úvodu do problematiky práv kvalifikovaných akcionářů je nejprve podstatné alespoň stručné vymezení základních pojmů, jimiž jsou akciová společnost, akcionář a jeho jednotlivé podkategorie (tedy zejména většinový akcionář, menšinový akcionář a kvalifikovaný akcionář).

1.1. Akciová společnost

Akciová společnost je obchodní společností, jejíž právní úpravu nalezneme převážně v hlavě páté, části první zákona o obchodních korporacích. Svou charakteristikou se řadí mezi společnosti kapitálové, což se vyznačuje zejména následujícími znaky.¹ Akcionáři až na určité případy neručí za dluhy společnosti. Mají vkladovou povinnost, přičemž od poměru výše jejich vkladu k základnímu kapitálu se zásadně odvíjí jejich postavení (rozsah jejich akcionářských práv). Na rozdíl od osobních společností nemají význam jejich osobní vlastnosti či schopnosti. V akciové společnosti je tedy povinně vytvářen základní kapitál v zákonem určené minimální výši.² Významným znakem je většinový princip hlasování akcionářů, který se uplatňuje při rozhodování valné hromady (nejvyššího orgánu společnosti). Typické je dále také profesionální řízení a volná převoditelnost podílu.³ Vymezení výše uvedeného souboru základních znaků považuji za důležité nejen proto, že charakterizuje povahu této konkrétní formy společnosti, nýbrž i z důvodu, že těmto skutečnostem koresponduje i konstrukce zvláštních práv kvalifikovaného akcionáře,⁴ jak dále v práci rozvedu.

1.2. Akcionář

Základní kapitál akciové společnosti je rozvržen na určitý počet akcií. Každá z těchto akcií představuje podíl na společnosti a jejich vlastníci se nazývají akcionáři. Vlastnictví akcie zakládá vztah mezi akcionářem a společností, jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti. Akciová společnost může mít jednoho či více akcionářů, jimiž se mohou stát fyzické i právnické osoby. V akciové společnosti zákon umožňuje vlastnictví vícero podílu.⁵ Součet jmenovitých hodnot všech akcií akcionáře představuje míru, kterou se podílí na základním kapitálu společnosti.

¹ JOSKOVÁ, L. in ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 400.

² Srov. § 246 odst. 2 z. o. k.

³ JOSKOVÁ, L. in ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 400.

⁴ DVOŘÁK, T. *Akciová společnost*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 387.

⁵ Srov. § 32 odst. 1 z. o. k.

Tato velikost podílu obvykle představuje měřítko pro určení rozsahu některých jeho práv a povinností (hovoříme o tzv. principu proporcionality).⁶ Podle velikosti podílu lze také obecně rozlišovat mezi jednotlivými typy akcionářů – akcionáři většinovými, akcionáři menšinovými a kvalifikovanými akcionáři.

1.3. Většinový a menšinový akcionář

Zákon o obchodních korporacích s pojmem menšinového akcionáře pracuje velmi výjimečně⁷ a legální definice pojmu úplně absentuje. Co však zákon o obchodních korporacích obsahuje, je vymezení akcionáře většinového. Nalezneme jej v části týkající se podnikatelských seskupení, konkrétně v § 73 odst. 1 z. o. k. Ten říká, že „[s]polečník, který má většinu hlasů plynoucích z účasti v obchodní korporaci, je většinový společník a obchodní korporace, ve které tuto většinu má, je obchodní korporace s většinovým společníkem“.⁸

Z dikce komentovaného ustanovení plyne závislost vymezení většinového akcionáře na počtu akcií s hlasovacím právem, nikoliv na podílu na základním kapitálu. Vzhledem k tomu, že zákon umožňuje vydávání akcií s rozdílnou vahou hlasů⁹, může nastat situace, kdy většinu hlasů bude držet akcionář mající jinak nižší podíl na základním kapitálu. Jelikož zákon váže většinu hlasů na podíl na účast na v korporaci, nebude většinovým akcionářem ten, kdo má sice většinu hlasů, nikoliv však v návaznosti na své podíly. Tímto případem bude typicky držení většiny hlasů v důsledku dohody o výkonu hlasovacích práv nebo jiné skutečnosti, jako je například jednání ve shodě.¹⁰

Většinovým akcionářem bude akcionář držící absolutní většinu z celkového počtu hlasů, tedy padesát procent plus jeden hlas. Do tohoto počtu hlasů se nebudou započítávat hlasy z vlastních podílů ve vlastnictví obchodní korporace nebo jí ovládané osoby. Dále je třeba odečíst hlasy, které na účet obchodní korporace nebo jí ovládané osoby nabyla jiná třetí osoba jednající vlastním jménem.¹¹ Ustanovení § 73 odst. 3 z. o. k. rovněž pro tyto účely vylučuje podíly, se kterými není trvale spojeno hlasovací právo, a to i ve chvíli, kdy toto hlasovací právo dočasně nabývají (typicky se tak děje u prioritních akcií). Na podíly, které mají hlasovací právo připojeno vždy, byť jen pro určité případy (např. hlasování jen o určitých záležitostech), bude nahlíženo jako

⁶ JOSKOVÁ, L. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit, s. 400.

⁷ Srov. § 306 odst. 1 písm. c) z. o. k.

⁸ Srov. § 73 odst. 1 z. o. k.

⁹ Srov. § 276 odst. 5 z. o. k.

¹⁰ HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. s. 250–252.

¹¹ Srov. § 73 odst. 2 z. o. k.

na podíly s hlasovacími právy v rozsahu, v jakém je s nimi hlasovací právo spojeno, a budou do hlasovacího celku započítávány, ledaže že stanovy určí jinak.¹² Jako důvod tohoto výkladu vidím skutečnost, že i přes omezení záležitostí, o kterých lze rozhodovat, má vlastník daných akcií skrze trvalou možnost uplatňovat své hlasovací právo schopnost významně ovlivnit poměry ve společnosti a tudíž je logické, aby byly pro účely zjištění většiny hlasů ve společnosti brány v potaz.

Pro účely definování minoritního akcionáře by se z výše uvedeného dalo za použití argumentu *a contrario* vyvodit, že jím bude ten akcionář, který disponuje s méně než 50% podílem na hlasovacích právech společnosti. Tato definice nicméně není z mého pohledu dostačující. Může totiž nastat situace, kdy se ve společnosti nebude nacházet akcionář s podílem větším než 50 %, a akcionářskou strukturu by tak dle nastíněného vymezení tvořili pouze menšinoví akcionáři. V tomto případě by tak nemělo smysl hovořit o ochraně menšinových akcionářů. Z tohoto považuji za vhodnější, zejména pro účely této práce, uvažovat o menšinovém akcionáři spíše jako o akcionáři, který ve společnosti s většinovým akcionářem disponuje menšinou hlasů. Jako menšinového akcionáře v širším smyslu lze podle mého názoru vnímat i akcionáře, který disponuje menšinou hlasů ve společnosti, v níž dosahuje většiny hlasů skupina akcionářů jednajících ve shodě (např. na základě dohody o společném výkonu hlasovacích práv). Akcionář stojící mimo tuto skupinu společně hlasujících akcionářů se dostává do obdobné pozice jako minoritář ve společnosti s jedním většinovým akcionářem.

1.4. Východiska ochrany minoritních akcionářů

Hlavním motivem akcionáře k účasti na akciové společnosti je zpravidla nabýt její akcie jako investiční nástroj a posléze svoji investici zhodnotit. To současně znamená, že se pro podnikání společnosti vytrácí význam osobnostních rysů akcionáře a základní měřítko pro jeho vliv na řízení společnosti i pro jeho podíl na zisku představuje pouze jeho investice do majetku společnosti.¹³

Svůj vliv na řízení a další záležitosti společnosti vykonávají akcionáři na valné hromadě, jako nejvyšším orgánem společnosti,¹⁴ a jejich počet hlasů je zpravidla odvozen od velikosti jejich investice. Jak již bylo řečeno dříve, v akciové společnosti se pro rozhodování valné hromady

¹² HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 250–252.

¹³ POKORNÁ, J. in ČERNÁ, S. a kol., *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. s. 46.

¹⁴ Srov. § 398 z. o. k.

využívá většinový princip, a přestože je dlouhodobě vnímán jako nejefektivnější způsob řízení kapitálových společností, je rovněž přijímáno, že přehlasovaným členům musí být umožněno přiměřeně kontrolovat, zda nedochází k poškozování korporace, a tudíž i jejich investic.¹⁵ Ve chvíli, kdy jsou rozhodnutí valné hromady přijímána většinou hlasů přítomných akcionářů, ať už prostou nebo kvalifikovanou, může většinový akcionář (nebo případně akcionáři, kteří disponují potřebnou většinou hlasů a jednají zároveň ve shodě), prosadit jakýkoliv záměr, bez ohledu na zájmy akcionářské menšiny.¹⁶ „Rozhodnutí valné hromady je tak v podstatě výrazem vůle silného akcionáře, či silných akcionářů, a nikoliv profilovaným názorem celé akcionářské obce.“¹⁷ V horším případě pak bude menšinové akcionáře vyloženě poškozovat. I to se stalo důvodem pro právní úpravu zvláštních nástrojů určených menšinovým akcionářům se snahou ochránit je před neoprávněnými zásahy majority.

Dalším důvodem, proč zajistit efektivní ochranu minoritních akcionářů, je ten, že jejich samotná přítomnost v akcionářské struktuře společnosti může být, jak dovozuje literatura, pro společnost prospěšná. Akciová minorita funguje jako protiváha působení většinového principu a na rozhodnutí, na kterých se podílí, lze v důsledku toho hledět jako na legitimnější.¹⁸ Tradičně lze v ochraně práv minoritních akcionářů spatřovat také hospodářský význam pro společnost jako takovou, jelikož posiluje ochotu drobných investorů uložit své úspory do akcií.¹⁹ V neposlední řadě lze upozornit na pravděpodobnou spojitost mezi úrovní právní úpravy ochrany investorů (menšinových akcionářů) a rozvinutostí ekonomiky státu. Jak totiž vyplývá z průzkumu R. La Porta a kol. z roku 1997, země se slabou ochranou investorů budí menší zájem investorů nakupovat podíly ve společnostech, což ve výsledku vede k menší rozvinutosti kapitálových trhů a tím i samotné ekonomiky státu.²⁰

1.4.1. Východiska ochrany kvalifikované minority

Práv, která mohou sloužit k ochraně menšin v akciové společnosti, je celá řada a jejich komplexní vymezení by bylo nesnadné. Existuje však skupina speciálních oprávnění, která jsou

¹⁵ RUBAN, R. in POKORNÁ, J., LASÁK, J., KOTÁSEK, J. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 105.

¹⁶ ČERNÁ, S., *Ochrana menšinových akcionářů v obchodním zákoníku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica: K vybraným otázkám obchodního práva, 1998, roč. 44, č. 2, s. 115-116.

¹⁷ ČERNÁ, *Ochrana menšinových akcionářů*, op. cit., s. 116.

¹⁸ SCHMIDT, K. *Gesellschaftsrecht*, 3. vydání. Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag, 1997, s. 473 a násl.

¹⁹ POKORNÁ, J. in ČERNÁ a kol., *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., s. 49-50.

²⁰ LA PORTA, R. a kol. *Law and Finance. The Journal of Political Economy*, 1998, část 106, č. 6, 1998, s. 1113-1155.

zákonem formována za účelem ochrany specifické menšiny v akciové společnosti – tzv. kvalifikovaných akcionářů, jejichž vymezení se budu věnovat v následující části práce.

Na povahu a smysl těchto práv existují podle nauky dvě teorie.²¹ Podle první z nich se jedná o specifické normativní řešení, jehož účelem je ochrana práv pouze a jen kvalifikovaného akcionáře. Jelikož však je jeho motivem převážně, či dokonce výlučně, prosazení vlastních zájmů, nemusí být v praxi vždy jednoznačné, zda je jeho postup v zájmu společnosti. Přece jenom nejsou výjimkou případy, kdy takový akcionář postupuje přímo v rozporu s tím, o co usiluje společnost. Druhá teorie proto naopak vychází z názoru, že je konstrukce kvalifikovaného akcionáře zákonem vytvořena coby zvláštní kvaziorgán společnosti, který má za úkol chránit zájmy nejen kvalifikovaného akcionáře, nýbrž i společnosti samotné, před nezákonným postupem většiny.²² Osobně se přikláním spíše k teorii druhé, a to zejména s ohledem na důvody nastíněné v kapitole výše.

Jak bylo zmíněno, zákon přiznává tato zvláštní oprávnění pouze určité skupině akcionářů, a to v závislosti na jejich podílu k základnímu kapitálu. V této souvislosti by se mohla nabízet otázka, zda není takovýto postup v rozporu se zásadou rovného zacházení, jak je zakotvena v § 212 odst. 1 věta druhá o. z.²³ a v úpravě akciových společností v § 244 z. o. k.²⁴ Z textace ustanovení lze však dovodit, že tento princip nelze aplikovat bezvýhradně a že určité rozdílné zacházení možné je. Musí však být vždy založeno na racionálním základu a nesmí tak být činěno bezdůvodně.²⁵

Důvodů, proč zákonodárce omezuje okruh adresátů těchto oprávnění, lze vidět několik. V první řadě může být výkon určitých práv poměrně nákladný, typicky pak v případě práva žádat svolání valné hromady. Příliš častá realizace těchto zvláštních práv také může podle mého názoru představovat pro společnost i akcionáře nepřiměřenou administrativní zátěž. Dalším důvodem je pak případná zneužitelnost kvalifikovaných práv. „S ohledem na princip volné převoditelnosti akcií proto zákon nepřipouští, aby tato práva mohl uplatňovat i akcionář, který má například pouze jedinou akcii společnosti.“²⁶ Konstrukce, kdy by i drobní akcionáři se zanedbatelným

²¹ DVOŘÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 387-389.

²² Shodně také DVOŘÁK, T. in ČERNÁ a kol., *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., s. 73-74.

²³ Srov. § 212 odst. 1 věta druhá o. z.: „Korporace nesmí svého člena bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat a musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy.“

²⁴ Srov. § 244 z. o. k.: „Společnost zachází za stejných podmínek se všemi akcionáři stejně.“ Význam těchto dvou ustanovení je dle mého názoru nicméně prakticky totožný.

²⁵ HRABÁNEK, D. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 283-285.

²⁶ LASÁK, J. in POKORNÁ, LASÁK, KOTÁSEK a kol., *Obchodní společnosti a družstva*, op. cit., str. 360.

podílem na hlasovacích právech (a tedy obvykle nižší majetkovou účastí) měli možnost zásadním způsobem ovlivňovat chod společnosti, by podle mého názoru nebyla udržitelná ani spravedlivá. Proto lze zvýhodnění, jak vyplývá ze zákona pro zmiňovanou skupinu akcionářů, považovat za oprávněné a s principem rovného zacházení slučitelné.

1.5. Kvalifikovaný akcionář

Kvalifikovaným akcionářem zákon rozumí toho akcionáře, kterému přiznává určitá zvláštní práva na základě dosažení zákonem stanovené minimální hranice podílu na základnímu kapitálu společnosti. Zákon o obchodních korporacích v odstavcích 1 až 3 § 365 stanovuje tři různé hranice tohoto minimálního podílu, který se určuje vždy poměrně k základnímu kapitálu společnosti. Tyto hranice jsou následující:

- dle odst. 1 zmíněného ustanovení se ve společnosti, jejíž základní kapitál je vyšší než 100 000 000 Kč, za kvalifikovaného akcionáře považuje akcionář nebo akcionáři, kteří vlastní akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota dosahuje alespoň 3 % základního kapitálu;
- dle odst. 2 se ve společnosti, jejíž základní kapitál je 100 000 000 Kč nebo nižší, se za kvalifikovaného akcionáře považuje akcionář nebo akcionáři, kteří vlastní akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota dosahuje alespoň 5 % základního kapitálu;
- dle odst. 3 se ve společnosti, jejíž základní kapitál je 500 000 000 Kč nebo vyšší se za kvalifikovaného akcionáře považuje akcionář nebo akcionáři, kteří vlastní akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota dosahuje alespoň 1 % základního kapitálu.

Zatímco první dvě hranice vychází již z předchozí právní úpravy obsažené v § 181 odst. 1 obch. zák., třetí hranice minimálního podílu stanovená na 1 % u společností se základním kapitálem 500 000 000 Kč a vyšším, která byla přidána novou úpravou, představuje významné rozšíření okruhu akcionářů, kteří budou moci zvláštní práva kvalifikovaných akcionářů požívat. Navazuje tedy na trend postupného rozšiřování tohoto okruhu akcionářů, který lze v právním vývoji sledovat.²⁷ Je důležité poznamenat, že zákon nevyžaduje, aby konkrétní hranice dosáhl pouze jediný akcionář sám, nýbrž se tak může stát i na základě vzájemné dohody více akcionářů, kteří budou právo uplatňovat společně.²⁸ V případném soudním řízení pak budou mít postavení

²⁷ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. s. 1578.

²⁸ Tamtéž.

solidárních účastníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.).²⁹ Právní úprava tedy poskytuje prostor pro flexibilní spojování sil různých menšinových akcionářů za účelem dosažení kvalifikované minority v závislosti na jejich individuálních zájmech v aktuální situaci. Lze si tak dle mého názoru například představit, že tentýž minoritní akcionář se jednou stane součástí skupiny akcionářů navrhuje z pozice kvalifikované minority zařazení konkrétní záležitosti na pořad jednání valné hromady, přičemž po čase se jeho zájmy s touto skupinou rozejdou. Bude tak hledat pro své návrhy podporu u jiné skupiny akcionářů, s nimiž bude ale rovněž schopen kvalifikované menšiny dosáhnout. Tyto „aliance“ minoritních akcionářů samozřejmě mohou mít i trvalejší a formalizovanější charakter, například na základě uzavřené dohody o společném výkonu hlasovacích práv.

Pro založení práv kvalifikovaného akcionáře je rozhodná výše základního kapitálu a jmenovitá hodnota akcií v době uplatnění příslušného práva. Společnost může kromě akcií s jmenovitou hodnotou vydávat i akcie kusové,³⁰ které jmenovitou hodnotu nemají. Pravidlo pro určování hodnoty těchto kusových akcií bylo do zákona o obchodních korporacích přidáno novelou z. o. k., a to konkrétně do § 257 odst. 4. Na základě tohoto ustanovení platí, že *"kde se v tomto zákoně stanoví o jmenovité hodnotě, rozumí se tím v případě kusových akcií účetní hodnota, ledaže z povahy ustanovení plyne, že se na kusové akcie nepoužije."*³¹ Pro zjištění podílu je tedy nutné provést součet jmenovité hodnoty, nebo v případě kusových akcií součet jejich účetní hodnoty. Důležitý je také poznatek, že není vyžadováno, aby bylo s akciemi spojeno hlasovací právo.³² Akcie bez hlasovacího práva se budou do součtu akcií pro zjištění kvalifikované účasti rovněž započítávat.³³

Přestože je právní úprava kvalifikovaného akcionáře a jeho práv primárně nástrojem ochrany minoritních akcionářů, dopadá i na akcionáře s vyšším podílem na základním kapitálu či akcionáře většinové – neexistuje žádná zákonem stanovená hranice, jejíž překročení by pro kvalifikovaného akcionáře znamenalo zbavení těchto jeho práv. Považuji tedy za důležité uvědomit si, že i většinový akcionář může využít práv kvalifikovaných akcionářů k prosazení svých zájmů (a to i na úkor menšiny). Efektivně může majoritní akcionář využít zejména právo požadovat svolání valné hromady s jím určeným pořadem, aby pak svou většinu hlasů na této valné

²⁹ DVOŘÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 388.

³⁰ Srov. § 257 z. o. k.

³¹ Srov. § 257 odst. 4 z. o. k.

³² Oproti např. vymezení většinového akcionáře, viz kapitola 1.3.

³³ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1579.

hromadě využil k prosazení vlastních návrhů. Toto právo může sloužit například ke kontrole obsazení ostatních orgánů společnosti, které může většinový společník určovat právě prostřednictvím realizace práva svolat valnou hromadu a schopnosti prohlasovat vlastní personální návrhy (samozřejmě v rozsahu, v jakém právo volit členy jednotlivých orgánů společnosti spadá do působnosti valné hromady).

Těmto závěrům odpovídá i judikatura Nejvyššího soudu v poměrech obchodního zákoníku, podle které žádal-li tzv. hlavní akcionář o svolání valné hromady za účelem rozhodnutí o přechodu ostatních účastnických cenných papírů na hlavního akcionáře podle § 183i obch. zák., jednalo se o zvláštní případ práva dožadovat se svolání valné hromady akcionáře s kvalifikovaným podílem ve smyslu § 181 odst. 1 obch. zák. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že „[z]ávěr, podle kterého je ustanovení § 183i obch. zák. ve vztahu speciality k § 181 obch. zák., také umožňuje hlavnímu akcionáři, jehož žádosti představenstvo nevyhoví, postupem podle § 181 odst. 3 obch. zák. žádat soud o zmocnění ke svolání valné hromady s jím navrhovaným pořadem jednání.“³⁴ Jak potvrzuje komentářová literatura, tyto závěry jsou obdobně aplikovatelné v poměrech zákona o obchodních korporacích.³⁵

Jsou případy, kdy kvalifikovaný akcionář svá práva dle zákona vykonávat nemůže. Příkladem může být situace podle § 299 z. o. k., když nabude akcie společnosti její zakladatel či člen představenstva nebo správní rady.³⁶ Další z případů, kdy se tak děje, vychází ze zákona o nabídkách převzetí a jedná se o sankci v případě, že kvalifikovaný akcionář vystupuje v pozici navrhovatele nebo osoby s ním spolupracující a poruší zákaz stanovený v § 17 zákona o nabídkách převzetí. V důsledku toho podle § 18 odst. 1 zákona o nabídkách převzetí nesmí akcionář vykonávat své právo k účastnickým cenným papírům, které v důsledku svého jednání nabyl, přičemž tento zákaz platí po dobu 3 let od jeho porušení.³⁷

Čtvrtý odstavec ustanovení § 365 z. o. k. pak poskytuje ochranu právům náležejícím této skupině akcionářů tím, že stanoví, že se k ujednáním stanov zužujícím zákonnou úpravu práv kvalifikovaných akcionářů nepřihlíží. Zákon zde hovoří o zúžení práv, za použití argumentu *a minori ad maius* lze však říct, že se dané ustanovení bude vztahovat rovněž na případ úplného

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2008, sp. zn. 29 Cdo 866/2007.

³⁵ ŠUK, P. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op cit., s. 746–748.

³⁶ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 722–723.

³⁷ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1579–1580.

odebrání těchto práv. Právní teorie shodně považuje toto ustanovení za jednosměrně kogentní.³⁸ Je tedy povoleno pouze práva kvalifikovaných akcionářů posílit zvláštní úpravou ve stanovách společnosti. Jako příklad uvedeného vidím jednak rozšíření okruhu kvalifikovaných akcionářů tím, že se sníží požadovaná hranice podílu na základním kapitálu společnosti. Dále by se dalo uvažovat o rozšíření výčtu práv, která jsou poskytována kvalifikovaným akcionářům. Takováto úprava by samozřejmě nesměla zasáhnout do práv ostatních akcionářů. Z podstaty věci se však domnívám, že tento postup bude méně častým jevem.

2. Práva kvalifikovaných akcionářů

Kvalifikovaným akcionářům zákon výslovně přiznává určitá zvláštní práva. Jejich výčet je následující:

- právo žádat svolání valné hromady dle § 360 a násl. z. o. k.;
- právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady dle § 369 z. o. k.;
- právo žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu dle § 370 z. o. k.;
- právo žádat jmenování znalce k přezkoumání zprávy o vztazích dle § 85 z. o. k.; a
- právo podat akcionářskou žalobu dle § 371 a násl. z. o. k.³⁹

Podrobně se jednotlivým právům kvalifikovaných akcionářů (kromě práva podat akcionářskou žalobu) věnuji níže.

2.1. Právo žádat svolání valné hromady

Jedním z nejvýznamnějších práv kvalifikovaných akcionářů je bezesporu právo žádat svolání valné hromady k projednání jimi navržených záležitostí. V jakých situacích kvalifikovaní akcionáři využijí tohoto práva, je čistě na jejich vůli. Typicky se tak ale bude dít v případech určitých rozporů či nedůvěry mezi členy volených orgánů společnosti a kvalifikovanými akcionáři.⁴⁰ Jestliže jsou kvalifikovaní akcionáři názoru, že členové volených orgánů nevykonávají řádně svou funkci nebo že při řízení společnosti neberou v potaz jejich podněty či představy o směřování společnosti, mohou se prostřednictvím výše uvedeného práva pokusit o výměnu těchto

³⁸ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 722–723.

³⁹ Toto právo uvádím pouze za účelem komplexního vymezení katalogu práv kvalifikovaných akcionářů. Jak již bylo řečeno dříve, z kapacitních důvodů jej v této práci dále rozvádět nebudu.

⁴⁰ LÁLA, D. *Druhy podílů v kapitálových společnostech*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2020. s. 125-126.

osob. Hrozba uplatnění zmíněného postupu může ve výsledku členy volených orgánů pozitivně stimulovat k řádnému výkonu jejich funkce.⁴¹

Práva žádat svolání valné hromady dále kvalifikovaní akcionáři typicky využívají pro docílení toho, aby se valná hromada zabývala určitou otázkou, která by se jinak na pořad jednání valné hromady dostat nemusela.⁴² „*Jde tak o nástroj, který jim umožňuje realizovat další práva související s valnou hromadou a ovlivnit, v rámci působnosti valné hromady, další směřování společnosti, ke kterému by jinak z důvodu nečinnosti statutárního orgánu nedošlo.*“⁴³

Nutno říct, že i toto právo však může být kvalifikovanému akcionáři v určitých situacích málo platné. Stačí, aby se nedostavil dostatečný počet společníků a valná hromada nebude usnášeníschopná, případně se stane neusnášeníschopnou v průběhu zasedání. Výjimkou bude samozřejmě situace, kdy má kvalifikovaný společník samostatně dost hlasů pro zajištění usnášeníschopnosti valné hromady vyžadovaných zákonem nebo stanovami akciové společnosti.⁴⁴

K uplatnění uvedeného práva dochází formou žádosti uplatněné kvalifikovaným akcionářem u představenstva či správní rady společnosti. Tyto orgány jsou posléze povinny, při dodržení podmínek stanovených Zákonem o obchodních korporacích a stanovami, valnou hromadu svolat.

Okruh záležitostí, pro které se kvalifikovaný akcionář může domáhat svolání valné hromady, není neomezený. Vždy se musí jednat o otázky, které spadají do působnosti valné hromady, ať už je do ní svěřuje zákon (především v § 421 odst. 2 z. o. k.) nebo stanovы společnosti. Rozhodování jiných než uvedených záležitostí si valná hromada vyhradit nemůže.⁴⁵ Pokud si kvalifikovaní akcionáři vynucují svolání valné hromady k projednání otázek nepatřících do její působnosti, nebude tato valná hromada svolána, případně bude svolána jen v rozsahu bodů, které do její působnosti patří.⁴⁶ V případě, že jsou pro projednání některých záležitostí formálně spadajících do působnosti valné hromady stanoveny další zákonné podmínky, musí být rovněž splněny, jinak takovouto záležitost nebude možné projednat. Jejich absence navíc může být důvodem pro nevyhovění žádosti o svolání valné hromady jako takové. Jako příklad lze uvést

⁴¹ LÁLA, *Druhy podílů v kapitálových společnostech*, op. cit., s. 125-126.

⁴² Tento odstavec se uplatňuje i na další z práv kvalifikovaných akcionářů, a to na právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady dle § 369 z. o. k.

⁴³ LÁLA, *Druhy podílů v kapitálových společnostech*, op. cit., s. 126.

⁴⁴ DVOŘÁK, T. in ČERNÁ a kol., *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., s. 79.

⁴⁵ Srov. § 421 odst. 3 z. o. k.

⁴⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2021, sp. zn. 7 Cmo 35/2019, shodně také usnesení téhož soudu v Praze ze dne 2. 1. 2018, sp. zn. 7 Cmo 227/2017.

situaci, kde se akcionář domáhá svolání valné hromady za účelem rozhodnutí o výplatě dividend. Předpokladem pro takovéto rozhodnutí je schválení řádné nebo mimořádné účetní závěrky valnou hromadou, ze které by bylo možné zjistit, jestli byly splněny zákonem stanovené podmínky podmiňující jejich výplatu. Není-li tento předpoklad naplněn a schválení účetní závěrky není ani v programu valné hromady, jejíhož svolání se kvalifikovaný akcionář domáhá, nebude jeho žádosti vyhověno.⁴⁷

Žádost o svolání valné hromady musí splňovat určité, zákonem stanovené obsahové náležitosti. Kvalifikovaný akcionář v ní musí vždy uvést záležitosti, které k projednání na valné hromadě navrhuje, přičemž počet takto navržených bodů není omezen. Žádost musí být dále doplněna o návrh usnesení takto navržených záležitostí, nebo jejich odůvodnění.⁴⁸ Bude-li žádost příslušný návrh nebo odůvodnění postrádat, není úplná. Zákon pro tento případ nestanoví další postup, domnívám se nicméně, že akcionář může svou žádost doplnit. Jak uvádí Filip a Lasák, „z logiky věci plyne, že by představenstvo (správní rada) mělo informovat žádajícího akcionáře o nedostatcích jeho žádosti, a to již s ohledem na povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, aby došlo k předejití sporu s akcionářem. [...] Teprve po doplnění žádosti může představenstvo (správní rada) postupovat ve smyslu navazujících zákonných ustanovení.“⁴⁹

Formální záležitosti pro žádost dle § 366 z. o. k. nejsou zákonem stanoveny. Žádost tedy bude možné podat v libovolné formě. Z praktického hlediska bude však vždy lepší podat žádost písemně, a to zejména pro usnadnění následného prokazování jejího obsahu nebo dodržení požadovaných podmínek.⁵⁰ Pokud navíc představenstvo nebo správní rada valnou hromadu nesvolá a kvalifikovaný akcionář využije postup podle § 368 z. o. k., nese důkazní břemeno o tom, zda a kdy žádost o svolání valné hromady podal, stejně jako o tom, co bylo jejím obsahem.⁵¹

Ve společnosti s dualistickou strukturou uplatňuje kvalifikovaný akcionář své právo vůči představenstvu. To je orgánem, kterému v tomto systému přísluší oprávnění valnou hromadu

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 29 Cdo 719/2011.

⁴⁸ Srov. § 366 z. o. k.

⁴⁹ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1583.

⁵⁰ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, J., DIVIŠOVÁ, K., FINGER, L., BACHROŇOVÁ, N., MACHALA, M., PROSSER, M., VANĚČKOVÁ, V. *Nový zákon o obchodních společnostech a družstvech. Poznámkové znění*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. s. 510-511.

⁵¹ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 726–727.

svolat.⁵² Neučiní-li tak představenstvo jako celek, smí tak samostatně učinit jakýkoliv jeho člen.⁵³ Není přípustné, aby byl tento zákonný požadavek obcházen tím, že by akcionář svolávající valnou hromadu rovnou požádal o její svolání dozorčí radu.⁵⁴ Jsou však situace, kdy bude valnou hromadu dozorčí rada oprávněna svolat. Jedná se o případy upravené v § 404 z. o. k., tedy když společnost nemá zvolené představenstvo nebo zvolené představenstvo dlouhodobě neplní své povinnosti. Dále takto může dozorčí rada jednat, vyžadují-li to zájmy společnosti.⁵⁵ Podle Šuka lze mít obecně za to, že *„zájmy společnosti vyžadují svolání valné hromady vždy, kdy zákon ukládá společnosti svolat valnou hromadu a představenstvo ani žádný z jeho členů tak neučiní.“*⁵⁶ V případě nesvolání valné hromady představenstvem v rozporu s § 367 z. o. k. je pak v zájmu společnosti, aby valnou hromadu svolala dozorčí rada. *„Zájmem společnosti totiž vždy musí být dodržovat zákon a respektovat práva svých akcionářů.“*⁵⁷ Výše uvedené závěry mohou být pro kvalifikovaného akcionáře z praktického hlediska prospěšné. Domnívám se totiž, že v případě nesvolání valné hromady představenstvem může akcionář upozornit dozorčí radu na její povinnost dle § 404 z. o. k., což je bezpochyby výhodnější, než rovnou zvolit cestu časově i finančně náročného soudního řízení podle § 368 z. o. k. Takovéto jednání dozorčí rady může být hospodárnějším řešením i pro společnost, která by v případě zmiňovaného soudního řízení mohla být povinna hradit náklady, které v souvislosti s ním vyvstaly. Shodné závěry uvádí rovněž judikatura Nejvyššího soudu.⁵⁸

V monistickém systému vnitřní struktury se kvalifikovaný akcionář domáhá svolání valné hromady po správní radě. Ta je v tomto typu struktury po novele z. o. k. účinné od 1. 1. 2021 jediným kontrolně-řídícím orgánem společnosti. V případě, že tedy nedojde ke nesvolání valné hromady správní radou nebo jejím členem v rozporu s § 367 z. o. k., přichází v úvahu jen postup podle § 368 z. o. k.

Představenstvo, respektive správní rada, došlou žádost následně přezkoumává, a to z hlediska požadavků na její obsah a na osobu, která ji podala, tedy zda je žadatelem kvalifikovaný akcionář ve smyslu ustanovení § 366 z. o. k. S ohledem na to, že požadavek na určitou minimální dobu vlastnictví akcií není stanoven, stejně tak jako není upřesněn okamžik, ke kterému musí mít

⁵² Srov. § 402 z. o. k.

⁵³ Srov. § 404 z. o. k.

⁵⁴ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1582.

⁵⁵ Srov. § 404 z. o. k.

⁵⁶ ŠUK, P. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 803.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 567/2004.

žadatel postavení kvalifikovaného akcionáře, literatura dovozuje, že bude dostačující, když bude tuto podmínku splňovat ke dni doručení jeho žádosti.⁵⁹ V případě, že je žádost bezvadná, představenstvo, respektive správní rada valnou hromadu svolá. V opačném případě takovou povinnost nemá. V praxi proto bude potřebné, aby svolavatel přijal postupem podle § 440, resp. § 461 z. o. k. rozhodnutí o vyhovění/nevyhovění žádosti kvalifikovaného akcionáře, ve kterém uvede relevantní důvody, které jej k tomu vedly. Nečinnost svolavatele či rozhodnutí o nezabývání-se žádostí bude nutné považovat za její odmítnutí.⁶⁰

2.1.1. Svolání valné hromady

V případě, že žádost kvalifikovaného akcionáře podle § 366 z. o. k. obsahuje všechny náležitosti, je představenstvo nebo správní rada povinna valnou hromadu ve stanovené lhůtě svolat. Zákon pro to stanoví dvě zvláštní lhůty. Valná hromada se musí konat do 40 dnů od doručení žádosti o svolání; jedná-li se o společnosti s akciemi přijatými k obchodování na evropském regulovaném trhu, činí tato lhůta 50 dní. Pro uveřejnění a zaslání pozvánky je lhůta zkrácena na 15 dnů, pro společnosti s akciemi přijatými k obchodování na evropském regulovaném trhu na 21 dní.⁶¹ Uvedené svolávací lhůty jsou kogentního charakteru, čemuž nasvědčuje i ustanovení § 365 odst. 4 z. o. k., které stanovuje, že se k ujednání stanov zužujícím zákonem stanovenou úpravu práv kvalifikovaného akcionáře nepřihlíží. Filip a Lasák uvádí, že příkladem takového zúžení práv by mohlo být prodloužení svolávací lhůty, a to z důvodu porušení legitimního očekávání kvalifikovaného akcionáře, že se valná hromada, kde budou moci uplatnit svá práva, bude konat na konci zákonem stanovené lhůty. Zkrácení svolávací lhůty by se naopak mohlo dotknout práv ostatních akcionářů společnosti. Prodloužení ani zkrácení lhůty ujednáním ve stanovách proto nepřichází v úvahu.⁶² Zde je z mého pohledu zajímavé srovnání právě s § 406 odst. 1 z. o. k. Ten uvádí, že má lhůta činit nejméně 30 dní, z čehož lze usuzovat, že je tato koncipována pouze jako lhůta minimální. V tomto případě je pravidlo jednosměrně kogentní a bude možné délku lhůtu stanovami prodloužit.

⁵⁹ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1585.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Oproti zákonné lhůtě nejméně 30 dní pro konání valné hromady dle § 406 odst. 1 z. o. k.

⁶² FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1585.

Ohledně určení dne konání valné hromady má možnost uvážení svolavatel, pokud se samozřejmě bude pohybovat v zákonem vymezených lhůtách. Žadající kvalifikovaný akcionář naopak nedisponuje oprávněním požadovat svolání na jím navržený den.⁶³

Ustanovení § 367 odst. 2 z. o. k. zakotvuje zásadu, dle které představenstvo nebo správní rada nejsou oprávněny svévolně měnit nebo doplnit pořad jednání, tak jak jej kvalifikovaný akcionář navrhl. Představuje tedy ochranu účelu tohoto práva. Pokud by představenstvo nebo správní rada tímto oprávněním disponovaly, fakticky by určovaly konečnou podobu programu valné hromady a záležitostem kvalifikovaného akcionáře by se tak nemuselo dostat prostoru. To považuji za rozporné se samotnou podstatou tohoto práva. Změnou pořadu jednání můžeme rozumět jak změnu obsahovou, týkající se projednávaným záležitostí (zejména změna obsahu konkrétního bodu programu, jeho úplné vypuštění či doplnění nové záležitosti), tak změnu formálního charakteru, zasahující do pořadí jednotlivých bodů programu.⁶⁴ Za změnu pořadu jednání se nepovažuje doplnění procedurálních záležitostí valné hromady (např. volba orgánů valné hromady dle § 422 z. o. k.). Jedná se totiž o ze zákona povinnou součást jednání valné hromady a bez jejich zvolení by se valná hromada nemohla řádně konat, lze tedy usuzovat, že tento bod může být doplněn představenstvem či správní radou bez souhlasu kvalifikovaného akcionáře.⁶⁵ Pravidlu stanoveném v § 367 odst. 2 z. o. k. rovněž neodporuje, dojde-li představenstvo nebo správní rada k závěru, že některé z navržených bodů nenáleží do působnosti valné hromady, pročež tyto z pořadu jednání vypustí a valnou hromadu svolá s takto upraveným programem.⁶⁶

Komentované ustanovení dává představenstvu, resp. správní radě oprávnění doplnit pořad jednání, může tak nicméně učinit pouze se souhlasem kvalifikovaného akcionáře, který o svolání valné hromady zažádal. Jestliže by se jednalo o návrh více akcionářů, je potřeba souhlasu všech. V komentářové literatuře se objevuje názor, že by takovýto souhlas neměl být odmítán, jedná-li se o situaci, kdy je doplňovaný bod v zájmu společnosti a neomezuje či jinak neovlivňuje projednání bodů navržených akcionářem, a to s odkazem na povinnost loajality akcionáře podle § 212 odst. 1 o. z.⁶⁷ S tímto postojem souhlasím. Doplnění záležitostí, které musí nejvyšší orgán

⁶³ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1585-1586.

⁶⁴ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1586,

⁶⁵ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1587.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 149/2005.

⁶⁷ JOSKOVÁ, L. in ČÁP, Z., JAHNELKA, P., JOSKOVÁ, L., HEJDA, J. (vedoucí autorského kolektivu), VANĚČKOVÁ, V. *Zákon o obchodních korporacích. Výklad jednotlivých ustanovení včetně návaznosti na české a*

v blízké budoucnosti tak jako tak projednat, na pořad jednání navržený kvalifikovaným akcionářem, je totiž pro společnost i akcionáře hospodárnější než zbytečně v blízké budoucnosti svolávat samostatnou valnou hromadu. Může se jednat například o zvolení členů volených orgánů v souvislosti s uplynutím jejich funkčního období či schválení řádné účetní závěrky. I přes neopodstatněný nesouhlas kvalifikovaného akcionáře bude nicméně představenstvo či správní rada patrně povinno svolat valnou hromadu s pořadem jednání omezeným na body navržené akcionářem. Dle mého názoru lze v tomto sledovat možný obstrukční potenciál tohoto práva. Pokud totiž kvalifikovaný akcionář bude svévolně a bezdůvodně odepírat projednání určitých nutných záležitostí, může společnost nutit k zbytečnému svolávání dalších valných hromad a tím ji i neúměrně zatěžovat. V této souvislosti se nabízí otázka, zda by zákon neměl umožnit svolavateli takové záležitosti na pořad jednání valné hromady patřičně šetrným způsobem zařadit (tedy tak, aby uvedené jakkoliv negativně neovlivňovalo projednání bodů navržených kvalifikovaným akcionářem). Takovéto řešení by však mohlo narazit na ještě podstatnější problém, a to zneužitelnost ze strany svolavatele. Jakmile by mu bylo umožněno vkládat na pořad jednání vlastní záležitosti, otevřely by se také příležitosti mařit účel, za kterým kvalifikovaný akcionář tuto valnou hromadu svolal. Kdo by totiž posuzoval, co ještě splňuje podmínky ustanovení ve zvažovaném znění a co už nikoliv? Vzhledem ke smyslu komentovaného práva, kterým je ochrana kvalifikované menšiny ve společnosti, mi tedy přijde takovéto řešení nemyslitelné. Podrobněji se možností zneužití práv kvalifikovaného akcionáře věnuji v části třetí této práce.

V případě, že představenstvo nebo správní rada obdrží vícero žádostí o svolání valné hromady (z nichž každá může mít rozdílný obsah), je možné zvážit spojení navržených pořadů jednání do jednoho. Opět to bude možné pouze po vyjádření souhlasu všech dotčených žadatelů. *„Při takovém postupu totiž nelze vyloučit, že by nevhodným spojením navržených programů mohlo dojít ke zmaření či ohrožení projednání některých bodů navrženého programu a tím i ke zmaření účelu sledovaného citovaným ustanovením.“*⁶⁸

2.1.2. Svolaání valné hromady soudem

Pro případ, že představenstvo, respektive správní rada zůstanou nečinné nebo žádosti kvalifikovaného akcionáře nevyhoví, dává zákon kvalifikovaným akcionářům nástroj ochrany v podobě ustanovení § 368 z. o. k. To jim dává možnost v případě, kdy představenstvo nebo

evropské předpisy. 1. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2013. str. 404-405, shodně také ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 726-727.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 524/2006.

správní rada v rozporu se svou povinností valnou hromadu ve lhůtě podle § 367 odst. 1 z. o. k. nesvolá, obrátit se na soud a požadovat, aby je ke svolání valné hromady zmocnil. Jestliže se valná hromada neuskuteční z důvodu, že není usnášeníschopná, důvod pro uplatnění postupu dle § 368 z. o. k. nevzniká. Představenstvo nebo správní rada nicméně mají v této situaci povinnost svolat náhradní valnou hromadu ve lhůtě do 15 dnů⁶⁹ ode dne, na který byla svolávána původní valná hromada. Neučiní-li tak, lze mít za to, že byly naplněny důvody pro podání žádosti o zmocnění ke svolání valné hromady podle komentovaného ustanovení.⁷⁰ Z rozhodovací praxe soudů lze také dovodit, že bude-li valná hromada dle žádosti kvalifikovaných akcionářů svolána opožděně, avšak s jimi požadovaným programem, je to důvodem pro zamítnutí návrhu podanému podle § 368 z. o. k.⁷¹ V případech, kdy bude valná hromada s odpovídajícím programem svolána až po zahájení řízení ve věci návrhu, se prodlení svolavatele s největší pravděpodobností promítne ve výroku o náhradě nákladů řízení⁷².

Řízení o svolání valné hromady je řízením nesporným, jehož procesní pravidla jsou upravena v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Konkrétně se bude jednat o řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob podle § 85 z. ř. s., jehož účastníky jsou navrhovatel(é) a společnost. Věcně a místně příslušným soudem je krajský soud, u něhož je právnická osoba zapsána ve veřejném rejstříku.⁷³

Řízení lze zahájit pouze na návrh kvalifikovaného akcionáře. Soud bude proto nejprve zkoumat, zda osoba, která návrh podala, splňuje kvalifikační kritéria podle § 365 z. o. k., tedy že se skutečně o kvalifikovaného akcionáře jedná. Rozhodující bude, zda akcionáři vlastní akcie o potřebné jmenovité hodnotě, a to nejen v době podání návrhu, nýbrž i v době vydání rozhodnutí soudu.⁷⁴ Z judikatury⁷⁵ lze také dovozovat, že dočasný pokles jmenovité hodnoty akcií akcionářů pod požadovanou hranici v průběhu řízení (způsobený například tím, že jejich akcie byly vylosovány na snížení základního kapitálu), nemá vliv na zmocnění soudem ke svolání valné

⁶⁹ Srov. § 414 z. o. k.

⁷⁰ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1589.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2000, sp. zn. 32 Cdo 2717/99.

⁷² VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, DIVIŠOVÁ, FINGER, BACHROŇOVÁ, MACHALA, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Nový zákon o obchodních společnostech a družstvech*, op. cit., s. 514-517.

⁷³ Srov. § 86 odst. 1 z. ř. s.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1300/2000.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. 29 Odo 657/2001.

hromady, pokud však do doby rozhodnutí opět získá akcie zakládající potřebný podíl na základním kapitálu podle § 365 z. o. k.⁷⁶

Soud bude dále zkoumat, jestli představenstvu či správní radě vznikla povinnost valnou hromadu na žádost kvalifikovaného akcionáře svolat a zda tato žádost splňuje podmínky stanovené zákonem v § 366 z. o. k. V rámci toho se bude zabývat i pořadem jednání, jak byl akcionářem navržen. Jak je popsáno výše, pokud by se totiž akcionář domáhal projednání záležitostí, které však na valné hromadě projednat nelze, nevznikla by představenstvu nebo správní radě povinnost valnou hromadu s takovým programem svolat, a nevznikly by tudíž ani podmínky pro rozhodnutí soudu o vyhovění návrhu na zmocnění ke svolání valné hromady s takovým programem. Tento závěr ve své judikatuře rovněž potvrzují soudy.⁷⁷

Soud valnou hromadu přímo nesvolává, pouze uděluje kvalifikovanému akcionáři zmocnění k jejímu svolání. Účelem valné hromady, k jejímu svolání soud kvalifikovaného akcionáře zmocňuje, nemůže být projednání libovolných záležitostí, nýbrž pouze těch, ohledně nichž nebyl akcionář se svým požadavkem na svolání vůči představenstvu nebo správní radě úspěšný.⁷⁸ Současně soud může i bez návrhu jmenovat předsedu valné hromady. Dále akcionáře zmocňuje ke všem jednáním za společnost, které s valnou hromadou souvisí, a to i v případě, že návrh na takovéto zmocnění není součástí žalobního petitu. To je potřebné například pro rozeslání pozvánek na valnou hromadu či uzavření potřebných smluv (např. smlouva na nájem prostor pro potřeby konání valné hromady).⁷⁹

Druhý odstavec komentovaného ustanovení se týká náležitostí pozvánky na valnou hromadu společnosti, jejíž obsah je kromě obecných zákonných náležitostí vymezených v § 407 z. o. k. rozšířen o požadavek uvádět výrokovou část rozhodnutí soudu, včetně údaje, který soud dané rozhodnutí vydal a kdy se toto rozhodnutí stalo vykonatelným. Údaj o vykonatelnosti soudního rozhodnutí je podstatný, neboť vymezuje okamžik, od kterého je kvalifikovaným akcionářům umožněno valnou hromadu na základě zmocnění svolat. Vykonatelnost rozhodnutí nastává jeho doručením (§ 171 odst. 2 o. s. ř.), pokud soud vykonatelnost dle § 171 odst. 3 o. s. ř.

⁷⁶ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 727-729.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4782/2010, souhlasně také usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2022, sp. zn. 7 Cmo 65/2022.

⁷⁸ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1589.

⁷⁹ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 727-729.

neodloží. To tedy znamená, že případné odvolání společnosti nebude svolání valné hromady bránit.⁸⁰

Při svolání valné hromady na základě zmocnění soudem jedná akcionář jako zástupce společnosti. Náklady spojené s jejím konáním jdou tedy k její tíži, což je právně zakotveno v § 368 odst. 3 z. o. k. Bude se jednat zejména o náklady na zveřejnění pozvánek, pronájem prostor a další administrativní náklady spojené s organizací valné hromady. Za úhradu těchto nákladů ručí členové představenstva nebo správní rady, a to společně a nerozdílně.⁸¹ Kromě těchto nese společnost rovněž náklady spojené s řízením o zmocnění kvalifikovaných akcionářů (jestliže byl návrh oprávněný a soud mu vyhověl), což plyne z věty třetí komentovaného odstavce, podle kterého mají zmocnění akcionáři vůči společnosti právo na náhradu nákladů soudního řízení a dalších účelně vynaložených nákladů. Půjde například o náhradu soudního poplatku; dalšími účelně vynaloženými náklady lze rozumět například výdaje na právní zastoupení, cestování, či ušlý výdělek.⁸²

Společnost však nese náklady spojené s konáním valné hromady pouze za předpokladu, že akcionářům bude o jejich návrhu na zmocnění ke svolání valné hromady vyhověno. V opačném případě budou náklady soudního řízení hradit zpravidla navrhovatelé; výjimku může představovat situace popsaná výše v textu, kdy bude valná hromada svolána představenstvem či správní radou až po zahájení soudního řízení.

Členy představenstva nebo správní rady stíhá, v případě splnění zákonných podmínek, povinnost náhrady škody vůči společnosti, spočívající ve zbytečně vynaložených nákladech na soudní řízení. Předpokladem náhrady škody je porušení řádné péče, kterou měli členové představenstva nebo správní rady vynaložit, aby zabránili zbytečnému konání soudního řízení a valnou hromadu svolat, vznik škody a kauzální nexus mezi takovým porušením a vznikem škody.⁸³

⁸⁰ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1590.

⁸¹ Srov. § 368 odst. 3 z. o. k.

⁸² FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1590-1591.

⁸³ POKORNÁ, J. in BĚLOHLÁVEK, A. J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 1576-1577.

2.2. Právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady

Právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady o určitou záležitost je dalším z práv sloužících k ochraně kvalifikovaných akcionářů. Účelem zakotvení tohoto práva je snaha o vyvážení vlivu představenstva nebo správní rady, který mají jakožto primární svolavatelé valných hromad na okruh záležitostí na nich projednávaných,⁸⁴ jelikož jimi předloženému pořadu jednání akcionáři nemají možnost oponovat.

Zákon toto právo přiznává jen kvalifikovaným akcionářům ve smyslu ustanovení § 365 z. o. k., pokud zároveň mohou vykonávat práva s jejich akciemi spojená. Ze žádosti by mělo být proto zřejmé, který akcionář či akcionáři o doplnění pořadu jednání žádají, aby měl svolavatel možnost ověřit, jestli tuto podmínku splňují.

Kvalifikovaný akcionář uplatňuje toto právo opět vůči představenstvu (v dualistickém systému) nebo vůči správní radě (v monistickém systému). Jak bylo již nastíněno v předchozí kapitole, v určitých případech se může stát, že svolavatelem valné hromady bude dozorčí rada, a to za podmínek uvedených v § 404 z. o. k. Zákon o obchodních korporacích výslovně nepřiznává právo žádat zařazení záležitosti na pořad valné hromady rovnou vůči dozorčí radě, obdobně jako u ustanovení § 366 z. o. k. Je-li však dozorčí rada svolavatelem valné hromady podle § 404 z. o. k., komentářová literatura usuzuje, že se ustanovení § 369 z. o. k. použije analogicky a povinnost zařadit navrhovanou záležitost na pořad valné hromady bude náležet dozorčí radě.⁸⁵

Další podobnost s právem na svolání valné hromady dle § 366 z. o. k. spočívá v podmínce stanovené v ustanovení § 369 odst. 1 z. o. k., dle které je nutné ke každé navržené záležitosti připojit odpovídající návrh usnesení, jehož přijetí je navrhováno, nebo odůvodnění jejího zařazení na pořad jednání (což připadá v úvahu v případě, kdy kvalifikovaní akcionáři usilují o projednání určité záležitosti bez toho, aniž by navrhovali přijetí konkrétního usnesení). Toto pravidlo může mít i preventivní význam, neboť nutí kvalifikované akcionáře zamyslet se nad významem jimi požadovaných záležitostí a případně od nich upustit, pokud by došli k názoru, že nejsou pro společnost nebo realizaci jejich práv příliš významná. Tato podmínka vychází z práva Evropské Unie, a to konkrétně z článku 6 odst. 1 písm. a) směrnice o právech akcionářů.⁸⁶ Jestliže žádost

⁸⁴ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, J., BACHROŇOVÁ, N., DIVIŠOVÁ, K., FINGER, L., PROSSER, M., VANĚČKOVÁ, V. *Akciová společnost*. Olomouc: ANAG, 2014. s. 258-260.

⁸⁵ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1593, shodně i VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, DIVIŠOVÁ, FINGER, BACHROŇOVÁ, MACHALA, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Nový zákon o obchodních společnostech a družstvech*, op. cit., s. 517-519.

⁸⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007, o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

kvalifikovaného akcionáře daný návrh usnesení nebo odůvodnění navrhované záležitosti postrádá, nebude mít svolavatel valné hromady povinnost jí vyhovět, neboť jednoduše nemá podklad potřebný pro zařazení záležitosti na pořad jednání valné hromady.⁸⁷ Filip a Lasák se domnívají, že by měl svolavatel valné hromady kvalifikovaného akcionáře upozornit na chybějící náležitosti žádosti, i když zákon toto pravidlo výslovně neobsahuje. Důvodem by měla být, v souladu s povinností jednat s péčí řádného hospodáře, snaha vyhnout se případným sporům s kvalifikovaným akcionářem. Akcionář má tedy jistě možnost svou žádost dodatečně doplnit. Komentářová literatura uvádí, že „[a]lternativně může kvalifikovaný akcionář předložit svou žádost bez návrhu usnesení s tím, že dává představenstvu / správní radě souhlas k formulaci příslušného usnesení.“⁸⁸ Lze však usuzovat, že i tak by žádost kvalifikovaného akcionáře měla obsahovat alespoň odůvodnění návrhu, jinak představenstvo, resp. správní rada nebude povinna žádosti vyhovět.

Žadatel se může domáhat zařazení libovolného počtu bodů na pořad jednání valné hromady. Musí se však, stejně jako v případě předcházejícího práva podle § 366 a násl. z. o. k., jednat o záležitosti, které spadají do působnosti valné hromady. V opačném případě mohou představenstvo nebo správní rada žádost odmítnout. Forma žádosti rovněž není zákonem stanovena, opět je ale dle mého názoru na místě doporučit učinit žádost písemně, a to z důvodu, aby bylo možné prokazatelně určit okamžik doručení a splnění další náležitosti žádosti.

Případy, kdy kvalifikovaný akcionář žádá o zařazení záležitosti na pořad jednání valné hromady, která je svolávána na žádost jiného kvalifikovaného akcionáře podle ustanovení § 366 nebo § 368 z. o. k., zákon nezmiňuje. Střetávají se tak dvě různá práva kvalifikovaných akcionářů a je třeba je navzájem vyvažovat.⁸⁹ Jelikož se zájmy těchto jednotlivých kvalifikovaných akcionářů mohou zásadně lišit, je dle mého názoru ve zmiňovaném případě potřeba případné doplnění pořadu jednání valné hromady odsouhlasit kvalifikovaným akcionářem, na jehož žádost se valná hromada svolává.

Za nedostatek právní úpravy je z mého pohledu možné považovat absenci důsledků a postupu při porušení povinnosti představenstva či správní rady zařadit záležitost na pořad jednání valné hromady, ať už bude spočívat v nečinnosti nebo neoprávněném odmítnutí žádosti.

⁸⁷ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1593.

⁸⁹ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1593.

Opomenutí možnosti soudně se domáhat zařazení určitého bodu na pořad valné hromady lze podle mého názoru vysvětlit potřebou dodržení obecných pravidel a lhůt pro svolání valné hromady. Pokud by zákon dával kvalifikovanému akcionáři možnost domáhat se doplnění pořadu valné hromady u soudu, nebylo by je zřejmě s ohledem na probíhající soudní spor možné dodržet.

Štenglová se domnívá, že kvalifikovaným akcionářům v této situaci zbývá využít pouze práva domáhat se svolání valné hromady podle § 366 z. o. k., čímž se mohou znovu pokusit o projednání jimi navrhované záležitosti. Jelikož vznik nákladů na takovéto svolání představuje pro společnost škodu, kterou představenstvo či správní rada způsobilo, budou tyto orgány následně povinny k jejich náhradě. Dále udává, že „*sankci vůči představenstvu nebo správní radě pak bude povinnost k náhradě nákladů vzniklých svoláním takové mimořádné valné hromady, když jejich vznik je škodou, kterou způsobili společnosti porušením povinnosti. V úvahu připadá i náhrada jiné škody vzniklé společnosti v důsledku porušení uvedené povinnosti*“.⁹⁰ V úvahu připadá i možnost kvalifikovaného akcionáře podat žádost k dozorčí radě o přezkum působnosti představenstva podle ustanovení § 370 z. o. k.⁹¹

Odstavec druhý komentovaného ustanovení stanoví lhůty, ve kterých musí být žádost o zařazení záležitosti na pořad jednání valné hromady doručena společnosti. Lhůty pro doručení jsou nastaveny na nejpozději 15 dní před konáním valné hromady, případně 10 dní před rozhodným dnem⁹², je-li určen. Obě tyto lhůty se budou počítat dle obecných pravidel stanovených v občanském zákoníku v § 605 a násl. Nebudou-li tyto lhůty dodrženy, požadavku kvalifikovaného akcionáře nebude vyhověno a představenstvo nebo správní rada pořad jednání o jeho požadovanou záležitost nedoplní. Poté bude pouze možné využít postupu podle § 408 z. o. k. a navrhnout projednání určité záležitosti přímo na probíhající valné hromadě, kde je však možné rozhodnout o doplnění pořadu jen se souhlasem všech akcionářů. Tento postup však není typickým projevem práv kvalifikovaných akcionářů a dále se jím proto zabývat nebudu.

Nutno doplnit, že výše zmíněné lhůty nebyly v zákoně obsaženy až do novely z. o. k. účinné od 1. 1. 2021. Jejich přidáním došlo k implementaci směrnice o akcionářských právech⁹³, konkrétně článku 6 odst. 3, podle kterého každý stát stanoví jednotnou lhůtu vymezenou

⁹⁰ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 730.

⁹¹ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, DIVIŠOVÁ, FINGER, BACHROŇOVÁ, MACHALA, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Nový zákon o obchodních společnostech a družstvech*, op. cit., s. 517-519.

⁹² Ve smyslu ustanovení § 405 z. o. k.

⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007, o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

stanoveným počtem dnů před svoláním nebo konáním valné hromady pro výkon práva akcionářů zařazovat body na pořad jednání valné hromady. Účelem této úpravy však není ochrana kvalifikovaných akcionářů, nýbrž ochrana ostatních akcionářů, kteří musí být v dostatečném předstihu seznámeni s konečným pořadem jednání valné hromady, aby měli prostor se na ni připravit⁹⁴.

Zákon neupravuje, kdy nejdříve bude možné žádost podle § 369 z. o. k. podat. Pokud se tak stane ještě před zveřejněním nebo rozesláním pozvánek na valnou hromadu (a bude-li žádost oprávněná), představenstvo nebo správní rada automaticky zařadí záležitost na pořad jednání do jimi připravované pozvánky. Ze své podstaty však bude právo podle § 369 z. o. k. využíváno nejčastěji od okamžiku uveřejnění pozvánek na valnou hromadu, tedy potom, co se akcionáři seznámí s obsahem jejího programu.⁹⁵ Na tuto situaci reaguje odstavec třetí komentovaného ustanovení, který udává lhůty, ve kterých musí být takto doplněný pořad jednání valné hromady o záležitosti navrhané kvalifikovaným akcionářem uveřejněn. Tak se musí stát nejpozději 10 dnů přede dnem konání valné hromady, případně 5 dnů před rozhodným dnem k účasti na valné hromadě, je-li určen. Uveřejnění se má udát „*způsobem stanoveným tímto zákonem a stanovami pro svolání valné hromady*“⁹⁶. To bude v praxi v souladu s § 406 z. o. k. znamenat zveřejněním doplněného pořadu jednání na internetových stránkách společnosti a jeho současným rozesláním akcionářům s akciemi na jméno a zaknihovanými akciemi, či případně jiným způsobem upraveným ve stanovách společnosti.⁹⁷

Závěrem považuju za důležité zmínit, že ani toto právo nemusí pro kvalifikované akcionáře znamenat záruku, že bude dosaženo jimi kýženého výsledku a věc bude úspěšně projednána či dokonce akceptována. Valná hromada nemusí být vůbec usnášeníschopná, nebo se stane neusnášeníschopnou v momentě, kdy se má začít projednávat bod programu valné hromady zařazený na něj na žádost kvalifikovaného akcionáře. V neposlední řadě pak projednání takovéto záležitosti může být pouze formálního rázu, neboť její zařazení na pořad jednání bylo fakticky vynuceno kvalifikovaným akcionářem a valná hromada není v žádném ohledu povinna tyto návrhy schválit.⁹⁸

⁹⁴ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1594.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Srov. § 369 z. o. k.

⁹⁷ Srov. § 406 odst. 1 z. o. k.

⁹⁸ DVOŘÁK, T. in ČERNÁ a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., s. 83.

2.3. Právo žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu

Žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu společnosti je dalším právem náležejícím kvalifikovaným akcionářům a jeho zakotvení v zákoně má nepopiratelný význam. Menšinoví akcionáři skrze nedostatečné množství hlasů v zásadě nemohou sami hlasováním ovlivnit složení volených orgánů společnosti (nebudeme-li brát v potaz kumulativní hlasování, které však musí umožňovat stanovy⁹⁹). V případě, že nemají zástupce ve statutárním ani kontrolním orgánu společnosti, nedostává se jim ani možnosti odhalit skrze své nominanty případné nesrovnalosti uvnitř společnosti. Akcionáři v akciové společnosti zároveň nedisponují silnými přímými nástroji, které by jim umožňovaly průběžný vhled do vnitřního fungování společnosti. Narozdíl od společníků společnosti s ručením omezeným nemají akcionáři tak rozsáhlá práva na informace a nepřísluší jim proto například právo nahlížet do dokumentů společnosti a kontrolovat údaje tam obsažené.¹⁰⁰ Přitom zjištění, že statutární orgán nevykonává svou činnost řádně je ku prospěchu nejen (kvalifikovaných) akcionářů, ale beze sporu i společnosti samotné, případně i třetích osob, jelikož všechny tyto subjekty mohou být nesprávným výkonem funkce statutárního orgánu zasaženy.¹⁰¹

Účelem komentovaného práva je tedy vyrovnat informační deficit akcionáře. Smysl tohoto práva lze také sledovat ve skutečnosti, že výsledek přezkumu může být východiskem pro užití dalších práv kvalifikovaných akcionářů, zejména práva žádat svolání valné hromady (§ 366 a násl. z. o. k.), na které lze například navrhopat odvolání stávajících členů statutárního orgánu (náleží-li toto právo dle stanov valné hromadě), nebo práva podat akcionářskou žalobu (§ 371 a násl. z. o. k.)¹⁰².

Statutárním orgánem akciové společnosti je v dualistickém systému představenstvo.¹⁰³ Vzhledem ke změnám, ke kterým došlo v monistickém systému vnitřní struktury novelou z. o. k., se postavení statutárního a kontrolního orgánu soustřeďuje v jednom orgánu, tedy správní radě. Domnívám se tedy, že ustanovení § 370 z. o. k. svou formulací nebude v tomto systému použitelné.

Má-li kvalifikovaný akcionář zato, že ze strany představenstva dochází k zanedbávání jeho povinností, může se obrátit na dozorčí radu s žádostí o přezkum podle § 370 z. o. k. Dozorčí

⁹⁹ Srov. § 354 a násl. z. o. k.

¹⁰⁰ § 155 z. o. k., srovnání s § 357 z. o. k.

¹⁰¹ LÁLA, *Druhy podílů v kapitálových společnostech*, op. cit., s. 127.

¹⁰² LÁLA, *Druhy podílů v kapitálových společnostech*, op. cit., s. 126-127.

¹⁰³ Srov. § 435 odst. 1 z. o. k.

radě, jakožto kontrolnímu orgánu společnosti, totiž přísluší dohled nad výkonem působnosti představenstva akciové společnosti.¹⁰⁴

Žádost může podat pouze kvalifikovaný akcionář podle vymezení v § 365 z. o. k. Aby mohla být tato podmínka ověřena, musí být ze žádosti zřejmé, kdo ji konkrétně podává. Na její formu zákon neklade žádné požadavky, lze tak učinit ať už ústně, písemně či elektronicky. Opět však bude dle mého názoru na místě doporučit písemnou formu, zejména pro účely případného dokazování, zda a kdy byla žádost podána a co v ní bylo obsaženo.

Obsahem žádosti adresované dozorčí radě je požadavek kvalifikovaných akcionářů o přezkum určitých záležitostí náležejících do působnosti představenstva. Okruh těchto záležitostí je poměrně široký, v souladu s § 163 o. z. představenstvu náleží veškerá působnost, kterou stanovy, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu společnosti. Na rozdíl od valné hromady tak není působnost představenstva vymezena pouze příkladným výčtem činností soustředěných převážně do jednoho ustanovení zákona. Kvalifikovaný akcionář by měl věnovat více pozornosti a důkladněji se s rozsahem působnosti představenstva seznámit, jelikož může žádat o přezkum kterékoli záležitosti do ní spadající. Díky tomu také právo podle § 370 z. o. k. pro kvalifikované akcionáře představuje poměrně silný nástroj k ochraně před zneužitím pravomoci statutárního orgánu.¹⁰⁵ Dle mého názoru požadavky na přezkum působnosti představenstva budou v praxi často směřovat do oblasti obchodního vedení a rozhodování o konkrétních obchodních případech, kdy se mohou akcionáři pokoušet zjistit, zda statutární orgán jednal v zájmu společnosti a v souladu s péčí řádného hospodáře.¹⁰⁶ I proto bude vhodné formulovat úkoly pro dozorčí radu při realizaci práva dle § 370 z. o. k. co nejkonkrétněji.

Z okruhu záležitostí přezkoumávaných dozorčí radou nejsou vyňaty ani ty, jež jsou chráněny jako obchodní tajemství. „*V takovém případě ale nebude informace o provedeném přezkumu, kterou je dozorčí rada povinna žadateli podat, obsahovat skutečnosti, chráněné obchodním tajemstvím. Musí ale obsahovat alespoň informaci o výsledku přezkumu.*“¹⁰⁷ Žádat o přezkum záležitostí náležejících do působnosti jiného orgánu, např. valné hromady nebo dozorčí rady samotné, není možný. Taková žádost bude dozorčí radou odmítnuta.

¹⁰⁴ Srov. § 446 odst. 1 z. o. k.

¹⁰⁵ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, BACHROŇOVÁ, DIVIŠOVÁ, FINGER, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Akciová společnost*, op. cit., s. 261-262.

¹⁰⁶ Tedy v souladu s § 159 odst. 1 o. z. a § 51 odst. 1 z.o.k.

¹⁰⁷ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 731.

Druhá věta ustanovení § 370 z. o. k. říká, že dozorčí rada přezkoumá výkon působnosti představenstva bez zbytečného odkladu. Ze slovního spojení „*bez zbytečného odkladu*“ dle mého názoru plyne, že by se měla dozorčí rada sejit co v nejkratší možné lhůtě po tom, co žádost obdrží. Zároveň stanovuje lhůtu dva měsíce, v kterých musí být žádající kvalifikovaný akcionář dozorčí radou informován o výsledcích provedeného přezkumu.

Další podrobnosti k provádění přezkumu nejsou v tomto ustanovení upraveny. Určité mantinely lze však hledat v části zákona o obchodních korporacích, která se týká působnosti dozorčí rady. Podstatný bude zejména § 446 odst. 3 z. o. k., který stanoví, že „*nikdo*“ není oprávněn dozorčí radě udělovat pokyny týkající se její zákonné povinnosti kontrolovat působnost představenstva. Zákaz formulovaný tímto ustanovením směřuje proti jakémukoliv orgánu společnosti nebo jiné osobě a má za cíl zamezit ovlivňování dozorčí rady, ať už prostřednictvím pokynů negativního rázu, jako je zákaz kontrolu provést, ale také v záležitostech, jako je způsob provádění kontroly představenstva, výběr metod a podkladů k tomu užitých apod.¹⁰⁸

Uvedené pravidlo se bude přirozeně vztahovat v první řadě na představenstvo společnosti, které je v postavení kontrolovaného orgánu, protože je dle mého názoru nepřipustné, aby mu bylo povoleno jakékoliv pokyny dozorčí radě v těchto záležitostech adresovat. Z doslovného znění zákona plyne, že dávat dozorčí radě pokyny ohledně provádění kontroly představenstva nesmí ani valná hromada. Komentářová literatura se však shoduje, že valná hromada zřejmě může určité pokyny udílet, avšak pouze ve smyslu žádosti o provedení kontroly v určité věci¹⁰⁹, přičemž „*není však přípustné, aby valná hromada svým usnesením zakázala dozorčí radě provádět kontrolu obecně nebo individuálně nebo jí nařídila kontrolovat jen někoho nebo jen něco*“.¹¹⁰ Z uvedeného tedy vyplývá, že ani valná hromada za žádných okolností nemůže limitovat kontrolní činnosti dozorčí rady (v diskutovaném případě vyvolané žádostí kvalifikovaného akcionáře dle § 370 z. o. k.).

Rozsah a způsob kontroly v každém konkrétním případě tak bude věcí dozorčí rady, pokud budou použité prostředky být v souladu se zákonem a stanovami.¹¹¹ Lze však z mého pohledu usuzovat, jelikož mají členové dozorčí rady povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, že by si měli pro účely řádného výkonu přezkumu obstarat všechny potřebné materiály, které

¹⁰⁸ LÁSÁK J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1947-1948.

¹⁰⁹ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 946-948.

¹¹⁰ DVORÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 685.

¹¹¹ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, BACHROŇOVÁ, DIVIŠOVÁ, FINGER, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Akciová společnost*, op. cit., s. 261-262.

se přezkoumávané záležitosti týkají. To jim umožňuje § 447 odst. 1 z. o. k., který stanoví, že je dozorčí rada „oprávněna nahlížet do všech dokladů a záznamů týkajících se činnosti společnosti a kontrolovat, zda jsou účetní zápisy vedeny řádně a v souladu se skutečností a zda se podnikatelská či jiná činnost společnosti děje v souladu s jinými právními předpisy a stanovami.“¹¹² Toto oprávnění bude dozorčí rada využívat zejména vůči představenstvu, jakožto kontrolovanému orgánu. Lze si dle mého názoru představit, že dozorčí rada bude vedle účetních dokladů a obchodních listin vyžadovat například zápisy z jednání představenstva, nebo přímo osobní diskuse s jeho jednotlivými členy. Je nutné uvést, že je představenstvo povinno být dozorčí radě plně nápomocno a umožnit přístup ke všem interním dokumentům společnosti.¹¹³ K tomu Dvořák poznamenává, že v případě, že takto představenstvo nejedná, má dozorčí rada možnost příslušné členy představenstva odvolat, ovšem pouze pokud jí tato pravomoc podle stanov společnosti náleží.¹¹⁴ Jestliže takové oprávnění nemá, může pouze informovat valnou hromadu, případně samo valnou hromadu svolat (za splnění podmínek podle § 404 z. o. k.).¹¹⁵

Dozorčí rada musí kvalifikovaného akcionáře do dvou měsíců od doručení žádosti písemně informovat o výsledcích jí provedeného přezkumu.¹¹⁶ Zde tedy na rozdíl od žádosti podávané kvalifikovaným akcionářem zákon výslovně formu stanoví. Výsledkem přezkumu dozorčí rady tedy v praxi bude určitá zpráva, obsahující popis a způsob přezkumu, zdroje, ze kterých bylo při něm čerpáno a samozřejmě závěry, ke kterým dozorčí rada dospěla.¹¹⁷ Podle Pokorné je současně dozorčí rada oprávněna a povinna navrhnout dle výsledků přezkumu opatření, která by směřovala k efektivnějšímu výkonu činnosti představenstva.¹¹⁸

Ani v případě práva podle § 370 z. o. k. zákon nestanoví sankce či opatření, neprovede-li dozorčí rada neoprávněně přezkum, provede-li jej zcela neadekvátně nebo nebude-li dokonce na žádost kvalifikovaného akcionáře vůbec reagovat. Není ani možnost domáhat se provedení přezkumu působnosti představenstva u soudu.¹¹⁹ V úvahu přichází vznik povinnosti k náhradě škody, která společnosti vznikla jako následek porušení povinnosti členů dozorčí rady. Dopad takového postihu může mít přitom velmi výrazný. „Pokud totiž kvalifikovaní akcionáři například

¹¹² Srov. § 447 odst. 1 z. o. k.

¹¹³ DVORÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 686.

¹¹⁴ Srov. § 438 odst. 1 z. o. k.

¹¹⁵ DVORÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 686.

¹¹⁶ Srov. § 370 odst. 3 z. o. k.

¹¹⁷ FILIP., V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1596.

¹¹⁸ POKORNÁ, J. in BĚLOHLÁVEK a kol., *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1578.

¹¹⁹ FILIP., V., LASÁK, J. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1596.

požadují přezkoumání nepoctivého jednání členů představenstva, kteří se obohacují na úkor společnosti, může náhrada škody, při splnění podmínek stanovených zákonem, představovat značnou hodnotu, jejíž úhrada postihne ty členy dozorčí rady, kteří porušili povinnost podle § 370.“¹²⁰

Závěrem lze ke komentovanému ustanovení poznamenat, že jeho význam nemusí spočívat pouze v ochraně akcionářských práv ve vztahu k představenstvu společnosti. Skrze jeho uplatnění kvalifikovaní akcionáři působí také na dozorčí radu, neboť ji nutí k řádnému výkonu její funkce v případě, že sama zůstává nečinná. Prostřednictvím svých žádostí kvalifikovaní akcionáři mohou také ovlivňovat jinak dosti svébytnou kontrolu představenstva dozorčí radou, jelikož mohou ve své žádosti označit libovolné záležitosti spadající do působnosti představenstva a dozorčí rada má povinnost je přezkoumat.¹²¹

2.4. Právo žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích

Ustanovení § 85 z. o. k. dává kvalifikovaným akcionářům právo z vážných důvodů navrhnout soudu, aby pro účely přezkumu zprávy o vztazích jmenoval znalce. Jak si lze všimnout již z číselného označení komentovaného ustanovení, dané právo se nenachází ve výčtu práv kvalifikovaných akcionářů v § 366 a násl. z. o. k., nýbrž je součástí právní úpravy podnikatelských seskupení (§ 71 až § 91 z. o. k.). Pro rozbor práva dle § 85 z. o. k. je proto nezbytný krátký exkurz do této problematiky, včetně vymezení pro účely této práce nejdůležitějších pojmů, jako je ovládaná osoba, ovládající osoba a zpráva o vztazích.

2.4.1. Právo podnikatelských seskupení

Ačkoliv je jednou ze zásad korporálního práva právní samostatnost obchodních korporací, ve skutečnosti značná část nezávislé postavení nemá. Jedná se zejména o seskupení vzájemně propojených kapitálových společností, jejichž chod je různými způsoby ovlivňován osobou nebo osobami, které se nacházejí na vrcholu takového seskupení.¹²²

Zákon o obchodních korporacích předpokládá tři úrovně právní úpravy¹²³ takovýchto podnikatelských seskupení. Podle intenzity propojení rozlišujeme ovlivnění, ovládání a koncern, s tím, že ovládání je kvalifikovanější forma než ovlivnění a koncern je

¹²⁰ ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 731.

¹²¹ VANĚČKOVÁ, V. in HEJDA, BACHROŇOVÁ, DIVIŠOVÁ, FINGER, PROSSER, VANĚČKOVÁ, *Akciová společnost*, op. cit., s. 261-262.

¹²² ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 232-233.

¹²³ LASÁK, J. in POKORNÁ, LASÁK, KOTÁSEK, a kol. *Obchodní společnosti a družstva*, op. cit., s. 166.

kvalifikovanější forma než ovládnutí. Za základní stupeň podnikatelského seskupení je částí akademické obce označováno ovlivnění,¹²⁴ kterým je možno rozumět využití vlivu ve společnosti k rozhodujícímu a významnému profilování jejího chování. Existuje však i odlišný pohled na danou problematiku, dle kterého je úprava podnikatelských seskupení prakticky funkčně dvoustupňová,¹²⁵ neboť ovlivnění může být pouze jednorázové a nahodilé, a ačkoliv k němu bude docházet typicky v rámci ovládané skupiny či koncernu, může jej vyvíjet i subjekt stojící mimo tato seskupení.¹²⁶

Ovládnutí je vyšším stupněm podnikatelských seskupení a na rozdíl od ovlivnění předpokládá dlouhodobější možnost uplatňování rozhodujícího vlivu. Zákon o obchodních korporacích pojem ovládnutí přímo nedefinuje. Činí tak alespoň nepřímo prostřednictvím definice ovládané a ovládající osoby v § 74 z. o. k.¹²⁷, dle které je ovládající osobou taková, „*která může v obchodní korporaci přímo nebo nepřímo uplatňovat rozhodující vliv.*“¹²⁸ Toto vymezení je dále doplněno o řadu vyvratitelných domněnek, kdo je za ovládající osobu považován. Je jí například podle § 74 odst. 3 z. o. k. většinový společník, dále podle § 75 odst. 1 z. o. k. ten společník, který může rozhodovat o většinovém složení statutárních nebo kontrolních orgánů korporace. Absence pevné definice ovládnutí a zakotvení vyvratitelných domněnek podle mého názoru reaguje na mnohdy složitou korporační realitu, kdy například není vyloučeno ani to, aby většinový společník ovládající osobou sám o sobě v konkrétním případě nebyl, například s ohledem na vedlejší dohodu společníků stanovující významná oprávnění společníka menšinového. Účelem domněnek je zejména usnadnění důkazní situace osobám dotčeným prosazováním ovládajícího vlivu, které z tohoto důvodu uplatňují vůči ovládající osobě své nároky.¹²⁹

Ovládající osoba by se v ideálním případě měla řídit bezvýjimečným zákazem způsobit ovládané společnosti újmu. V ideálním světě nicméně nežijeme, a tak právo formuje řadu nástrojů, které mají sloužit k ochraně ovládané korporace.

¹²⁴ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 501.

¹²⁵ HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, ČILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 238; shodně také ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 245-246.

¹²⁶ ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 245-246.

¹²⁷ ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 241.

¹²⁸ Srov. § 74 odst. 1 z. o. k.

¹²⁹ ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 242; srov. § 82 odst. 2 z. o. k.

Jedním z takových nástrojů je zpráva o vztazích podle § 82 a násl. z. o. k., která slouží nejen jako ochrana ovládané společnosti, nýbrž také jejích členů a věřitelů. Její vypracování je povinností statutárního orgánu ovládané společnosti, který tak činí každoročně do tří měsíců od skončení účetního období.¹³⁰ Účelem této zprávy je informovat zejména o struktuře vztahů v podnikatelském seskupení, o úloze a postavení ovládané společnosti v něm a o způsobech a důsledcích jejího ovlivňování.¹³¹ Její význam lze tedy zejména vidět v tom, že poskytuje osobám s omezenou možností dostat se k informacím podklady pro posouzení činnosti orgánů společnosti¹³² a případně možnost vyhodnotit, zda jim v důsledku této činnosti hrozí porušení práv či zájmů. Význam zprávy o vztazích podle mého názoru narůstá zejména v prostředí akciové společnosti. Akcionáři totiž nejsou vybaveni stejně silnými právy na informace, jako společníci ostatních korporací (např. společnosti s ručením omezeným), a své právo na informace realizují zejména prostřednictvím práva na vysvětlení na valné hromadě.¹³³

Nelze však dle mého názoru vyloučit, že obsah zprávy o vztazích bude podléhat silnému tlaku ze strany ovládající osoby. Jak bylo řečeno, zprávu o vztazích vypracovává statutární orgán ovládané společnosti. To může být nicméně problematické, jelikož jsou jeho členové zpravidla pod bezprostředním vlivem ovládající osoby. I z toho důvodu zpráva o vztazích podléhá vícečetné kontrole. Její přezkum má jednak za úkol kontrolní orgán (jestliže je součástí organizační struktury ovládané společnosti),¹³⁴ který zprávu kontroluje v celém rozsahu bez ohledu na právní či ekonomickou povahu jejích jednotlivých položek. Ten následně o výsledcích přezkumu informuje valnou hromadu. Jestliže kontrolní orgán zjistí v obsahu zprávy o vztazích nedostatky, vyzve statutární orgán k nápravě. Nicméně ani přezkoumání zprávy kontrolním orgánem nemusí případné chyby objevit, navíc může nastat situace, že i jeho členové mohou být cílem ovlivňování ze strany ovládající osoby. Nakonec členem statutárního či kontrolního orgánu může být i sama ovládající osoba.¹³⁵

Následujícím kontrolním mechanismem je znalecký přezkum zprávy o vztazích. Oproti předchozí fázi, která nastává obligatorně, je znalecký přezkum fakultativní fází, která

¹³⁰ Srov. § 82 odst. 1 z. o. k.

¹³¹ ČERNÁ, S. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 256; srov. § 82 odst. 2 z. o. k.

¹³² HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 266–270.

¹³³ Srov. § 357 z. o. k. týkající se akciové společnosti a § 155 z. o. k. týkající se společnosti s ručením omezeným.

¹³⁴ Srov. § 83 z. o. k.

¹³⁵ ČERNÁ, S., KRABEC, T. *Ke znaleckému přezkumu zprávy o vztazích mezi propojenými osobami*. *Obchodněprávní revue*, 2017, č. 6, s. 170-176.

nastupuje pouze na návrh společníka, a to tehdy, jsou-li pro něj naplněny předpoklady stanovené v § 85 a § 89 z. o. k.

2.4.2. Právo znaleckého přezkumu podle § 85 z. o. k.

Kvalifikovaní akcionáři jsou jednou ze skupin, která má ve vztahu k přezkumu zprávy o vztazích speciální postavení. Zákon jim v § 85 z. o. k. přiznává zvláštní právo navrhnout soudu pro tyto účely jmenování znalce.¹³⁶ Ten bude zprávu o vztazích přezkoumávat z hlediska úplnosti, správnosti a pravdivosti, a rovněž ověří, zda splňuje zákonem stanovené náležitosti. Jeho úkolem zároveň bude posoudit, jestli jsou závěry obsažené ve zprávě týkající se újmy a jejího vyrovnání reálné a obhajitelné.¹³⁷

Zákon toto právo váže na existenci tzv. „vážných důvodů“. Tato podmínka je v zákoně obsažena poměrně nově. Zakotvena byla novelou z. o. k. účinnou od 1. 1. 2021 a nahradila tak původní znění, které právo přezkumu vázalo na subjektivní domněnku kvalifikovaného akcionáře, že zpráva o vztazích nebyla vypracována řádně. Důvodová zpráva jako účel této změny uvádí „*zvýšení právní jistoty a zabránění zneužití institutu přezkumu zprávy o vztazích [...]*“ a zároveň dodává, že „*pouhá domněnka o neřádnosti vyhotovení zprávy o vztazích nestačí*“.¹³⁸ Část akademické obce však na tuto změnu nepohlíží pozitivně, jelikož se domnívá, že tak reálně dojde k omezení využitelnosti práva akcionářů podle komentovaného ustanovení.¹³⁹

Doležil se domnívá, že cílem původního znění bylo primárně zaručit dosažitelnost přezkumu, a to zejména s ohledem na limitovaný přístup kvalifikovaných akcionářů k informacím a následně omezené schopnosti tyto informace z jejich pozice vyhodnotit (oproti například kontrolnímu orgánu společnosti). Každý takový návrh musel být navíc vždy řádně odůvodněn, čímž se odstraňovala subjektivita ze strany navrhovatele a jako prostředek zabránění zneužití tohoto práva navíc slouží § 87 odst. 2 z. o. k.¹⁴⁰ Nově však bude muset soud v každém jednotlivém případě vyhodnocovat, zda se jedná o dostatečně vážné důvody, což by mohlo být poměrně složité ze strany kvalifikovaného akcionáře prokázat. Co se rozumí

¹³⁶ § 85 z. o. k. toto právo přiznává i dalším skupinám osob, konkrétně každému společníkovi osobní společnosti, která je ovládanou osobou, nebo společníkovi nebo společníkům podle § 187 z. o. k., nebo § 639 odst. 3 z. o. k. ovládané osoby. Pro účely této práce však budu dále v souvislosti s § 85 z. o. k. hovořit pouze o kvalifikovaném akcionáři.

¹³⁷ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 539.

¹³⁸ Důvodová zpráva k novele z. o. k.

¹³⁹ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 539.

¹⁴⁰ Tamtéž.

vážným důvodem zákon nespecifikuje, podle Doležila však bude možné si pod tím představit například „rozpor informací (ne)uvedených ve zprávě s jinými skutečnostmi uvedenými ve zprávě či dostupnými z veřejných zdrojů či jinak, který by mohl mít dopad na existenci újmy nebo její náhradu či vyrovnání, nebo formální nedostatky svědčící o manipulaci s údaji ve zprávě či o nesprávném postupu při sestavení či schvalování zprávy“.¹⁴¹ V souladu s výše uvedeným proto Doležil doporučuje soudům, aby kritérium vážných důvodů nehodnotili příliš přísně.¹⁴²

Když se však podíváme na rozhodovací praxi soudů, již v době před novelou bylo ustanovení § 85 vykládáno poměrně restriktivně. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 27 Cdo 192/2018 judikoval: „*Přes nepřesné vyjádření ustanovení § 85 z. o. k. je totiž nutné aktivní legitimaci kvalifikovaného společníka vázat nikoliv na jeho subjektivní přesvědčení či pocit, že zpráva o vztazích není vypracována řádně, ale na objektivní (navrhujícím společníkem v návrhu tvrzené a dokládané) nedostatky (vady) zprávy o vztazích, jež zakládají důvodné pochybnosti o jejím řádném vypracování. Opačný závěr by odporoval principu proporcionality; pro přezkoumání zprávy o vztazích znalcem, s nímž jsou spojeny nemalé náklady, nemůže postačovat pouhé ničím nepodložené přesvědčení kvalifikovaného akcionáře, že zpráva o vztazích nebyla vypracována řádně. Z téhož principu se pak podává, že tyto nedostatky musí být dostatečně závažné (a způsobilé zasáhnout do práv společníků).*“¹⁴³ Když pak navíc provedeme srovnání s dřívější právní úpravou, všimneme si, že i obchodní zákoník vázal právo žádat o jmenování znalce pro přezkum zprávy o vztazích na podmínku existence vážných důvodů.¹⁴⁴ Soudím tedy, že se při novele ustanovení § 85 odst. 1 z. o. k. zákonodárce vrátil ke znění podle staré úpravy, podpořené i ustálenou judikaturou, která pokračovala ve vyžadování požadavku vážných důvodů i po rekodifikaci soukromého práva v roce 2012. Nové znění tak ve výsledku pouze odráží dosavadní přístup soudů a k reálné změně tak podle mého názoru pro kvalifikované akcionáře nedojde.

Právo žádat o přezkum zprávy o vztazích může kvalifikovaný akcionář uplatnit ve lhůtě do jednoho roku ode dne, kdy se o obsahu zprávy o vztazích dozvěděl nebo mohl dozvědět způsobem podle § 84 odst. 1 z. o. k.¹⁴⁵ V případě akciové společnosti se bude jednat

¹⁴¹ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 539.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 27 Cdo 192/2018, shodně také usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2022, sp. zn. 14 Cmo 225/2019.

¹⁴⁴ Srov. § 182 odst. 3 obch. zák.

¹⁴⁵ Srov. § 85 odst. 3 z. ř. s.

o pravidla obsažená v § 436 a § 437 z. o. k. Na jejich základě představenstvo nebo správní rada uveřejní zprávu o vztazích, včetně zprávy kontrolního orgánu (a společně s účetní závěrkou), na svých internetových stránkách alespoň po dobu 30 dnů přede dnem konání valné hromady a po dobu 30 dnů od schválení či neschválení účetní závěrky. Nejvyšší soud nad to ve svém usnesení judikoval, že „*je-li zpráva o vztazích uložena do sbírky listin před tím, než byla projednána valnou hromadou (resp. před tím, než byla pozvánka na valnou hromadu – včetně zprávy o vztazích – uveřejněna na internetových stránkách společnosti, popřípadě před tím, než byla pozvánka – s přílohou tvořenou zprávou o vztazích – doručena akcionáři), je na místě vyjít z toho, že akcionář se o zprávě o vztazích (ve smyslu § 85 odst. 3 z. o. k.) mohl dozvědět již dnem, kdy byla zpráva o vztazích zveřejněna jejím uložením do sbírky*“.¹⁴⁶ Lhůta jednoho roku podle § 85 odst. 3 z. o. k. je prekluzivní, po jejím uplynutí tedy právo podle komentovaného ustanovení zaniká.

Z důvodu hospodárnosti řízení druhý odstavec komentovaného ustanovení předpokládá koncentraci návrhů na jmenování znalce. Návrh každého dalšího kvalifikovaného akcionáře na jmenování znalce podaný dřív, než je znalec jmenován, se považuje za přistoupení k řízení. Zároveň nejsou od okamžiku jmenování znalce přípustné žádné další návrhy. Zmíněná koncentrace se však vztahuje pouze k jedné určité výroční zprávě a jednomu typu přezkumu. Je tedy možné jmenovat pro přezkum téže výroční zprávy současně i dalšího znalce podle ustanovení § 88 odst. 1, 2 nebo 3 z. o. k. Účelem této právní úpravy je předejít rozporuplnosti výsledků, která by mohla hrozit v případě vícečetného přezkumu, případně se i vyhnout zneužívání tohoto práva v podobě šikanózních návrhů.¹⁴⁷

Řízení o jmenování znalce je řízením nesporným, podléhajícím působnosti zákona o zvláštních řízeních soudních. Věcně příslušným je okresní soud.¹⁴⁸ V souladu s § 86 odst. 1 z. o. k. musí soud o návrhu rozhodnout do 15 dnů ode dne doručení soudu. Tato poměrně krátká lhůta je takto nastavena s ohledem na samotný účel institutu jmenování znalce, kterým je ochrana kvalifikovaného akcionáře. Před novelou z. o. k. bylo možné jmenování znalce formou fikce. Pokud soud do 15 dnů o návrhu na jmenování znalce nerozhodl, platilo, že navrženého znalce schválil. Kvůli své problematičnosti však bylo ustanovení novelou z. o. k. vypuštěno. Lhůta 15 dnů je nyní pořádkového charakteru.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2515/2020.

¹⁴⁷ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 541.

¹⁴⁸ Srov. § 86 odst. 2 z. ř. s. a § 85 odst. 3 o. s. ř. a stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn201/2014.

Navrhovatel může navrhnout jmenování konkrétního znalce, v tomto případě se k návrhu připojuje souhlas této osoby s jejím jmenováním. Soud nicméně není takovýmto návrhem vázán a může jmenovat znalce podle svého uvážení. Musí se v každém případě jednat o osobu zapsanou v seznamu znalců a oprávněnou k zpracování takového posudku. Tyto a další požadavky jsou upraveny v zákoně č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Znalec je oprávněn vykonávat znaleckou činnost jen v tom oboru, pro který disponuje oprávněním. Musí tak činit nestranně, nezávisle a s odbornou péčí. Pokud existuje pochybnost o jeho nepodjatosti, nesmí znalec znalecký úkon provést. Tato podjatost může pramenit například z jeho poměru k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli, orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení.¹⁴⁹ Nejvyšší soud shrnuje, že se tedy při výběru osoby znalce budou zvažovat zejména následující kritéria – primárně se bude posuzovat odbornost znalce, tedy zda disponuje oprávněním vykonávat znaleckou činnost v příslušném oboru. Jako druhý základní požadavek bude soud zkoumat případnou podjatost znalce. Tu přitom nelze usuzovat jen ze skutečnosti, že znalec do funkce navrhl některý z účastníků řízení. Za další je třeba brát v potaz i otázku hospodárnosti, a to z důvodu, že náklady na přezkum zprávy o vztazích znalcem nese především sama společnost. Toto poslední kritérium je však spíše podpůrného charakteru a uplatní se zejména v případech, kdy by měly být náklady s přezkumem spojené zcela nepřiměřené.¹⁵⁰

Zákon také dává možnost navrhnout odvolání jmenovaného znalce, a to v případě, že zvláště závažným způsobem porušuje své povinnosti. Bližší kritéria pro vymezení takového porušení zákon nespécifikuje a jejich výklad je ponechán na rozhodovací praxi soudů. Jako příklad lze uvést nejspíše případy, kdy znalec posoudí zprávu nedbale, nebo když zneužije ve prospěch sebe nebo třetí osoby informace, které se dozví od ovládající osoby.¹⁵¹ Návrh je oprávněn podat jakýkoliv kvalifikovaný akcionář ovládané společnosti.

Jmenovanému znalci je pro vypracování znaleckého posudku ovládaná společnost povinna poskytnout veškerou potřebnou součinnost.¹⁵² Aby bylo možné dosáhnout funkce přezkumu, je potřebné, aby měl znalec k dispozici takové podklady, které měl statutární orgán společnosti při zpracování zprávy o vztazích.¹⁵³ Pro znalce budou potřebné všechny relevantní

¹⁴⁹ Srov. § 18 zákona o znalcích.

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2020, sp. zn. 27 Cdo 451/2020.

¹⁵¹ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 543.

¹⁵² Srov. § 86 odst. 3 z. o. k.

¹⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005.

informace o vztazích v podnikatelském seskupení, včetně vztahů s osobami, které ve zprávě zmíněny nejsou. Dále si všechny informace může vyžádat i v určité konkrétní formě. Společnost by měla ve vlastním zájmu poskytnout znalci i ty informace, které výslovně nepožaduje, ale které sama použila jako podklad pro vypracování zprávy o vztazích.¹⁵⁴ S ohledem na krátkou lhůtu k vypracování posudku je nezbytné, aby společnost na požadavky znalce reagovala rychle a poskytla mu požadované informace bez zbytečného odkladu. Z tohoto důvodu novela z. o. k. do daného ustanovení doplnila výslovnou povinnost ovládané osoby k součinnosti se znalcem, která bude uložena rozhodnutím o jmenování. V případě, že společnost součinná nebude, bude díky této novele možné splnění této povinnosti vymáhat v rámci soudního výkonu rozhodnutí podle § 351 o. s. ř.¹⁵⁵ Návrh v takovém případě podává osoba, která se domohla jmenování tohoto znalce pro účely přezkumu zprávy o vztazích.¹⁵⁶

Jak dovedil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005, poskytnutí podkladů znalci nebrání ani skutečnost, že obsahují obchodní tajemství ve smyslu § 504 o. z.¹⁵⁷ Znalec je totiž vázán obecnou povinností mlčenlivosti o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu své činnosti. Společnost je povinna znalce upozornit na to, které poskytované informace jsou předmětem obchodního tajemství. Ten je povinen takto označené informace při zpracování znaleckého posudku v nejvyšší možné míře chránit a nikomu je nesdělovat. Pokud znalec poruší povinnost mlčenlivosti, přísluší proti němu ovládající osobě ochrana podle § 2985 o. z. V úvahu případně také přichází uzavřít dohodu o mlčenlivosti, ta však nesmí být podmínkou pro poskytnutí informací.¹⁵⁸ Ve znaleckém posudku informace spadající pod obchodní tajemství obsaženy být samozřejmě nemohou, neboť by se tak dostaly do rukou společníků či případně veřejnosti.

Pro vypracování posudku může soud určit lhůtu a pokud tak neučiní, platí lhůta 3 měsíce od jmenování. Lhůta neběží, dokud nebudou ovládanou osobou poskytnuty potřebné podklady. Podle Havla *„je zřejmé, že znalec tímto nástrojem nesmí protahovat přezkum, tedy pokud by jeho žádosti byly nepřesné nebo předpokládaly dodání informací, které nejsou pro*

¹⁵⁴ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 543.

¹⁵⁵ Důvodová zpráva k novele z. o. k.

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

¹⁵⁷ V souvislosti s obchodním tajemstvím si ještě dovolím poznámku, že pokud ovládaná osoba argumentuje důvod absence určitých údajů ve zprávě o vztazích práva obchodním tajemstvím, nestačí pouhé tvrzení společnosti o této překážce. Bude třeba doložit, že konkrétní údaje, které ve zprávě o vztazích nejsou obsaženy, splňují veškeré definiční znaky obchodního tajemství tak, jak jsou vymezeny v § 504 o. z. – k tomu viz usnesení Vrchního soudu v Praze, 14 Cmo 168/2021, 2. 9. 2021.

¹⁵⁸ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 544.

*přezkum zprávy o vztazích významné, lhůta pro vypracování posudku se neprodlužuje.*¹⁵⁹ Vypracovaný znalecký posudek znalec uloží do sbírky listin obchodního rejstříku a doručí jej ostatním účastníkům řízení.¹⁶⁰ Závěry v něm uvedené mohou sloužit jako důkaz zásadního zhoršení postavení akcionáře, a tedy opravňovat možnost využít práva na odkup svých podílů. Dále může znalecký posudek sloužit pro doložení újmy, kterou ovládající osoba způsobila ovládané osobě a k jejíž náhradě je dle zákona o obchodních korporacích povinna a kterou neuhradila.¹⁶¹

3. Zneužití práv kvalifikovaných akcionářů

Jak plyne z předchozích částí této práce, zákonná úprava kvalifikovaných akcionářů a jejich práv slouží primárně k ochraně před bezohledným prosazováním vlivu většinových akcionářů ve společnosti. Není však na místě předpokládat, že menšinoví akcionáři budou při výkonu svých práv jednat vždy čistě ve prospěch společnosti a přispívat tak k jejímu optimálnímu fungování. Naopak je přirozené, že všechny skupiny akcionářů, ať už většinoví či menšinoví, jednají při výkonu svých práv zejména s ohledem na své osobní zájmy.¹⁶² A podobně, jako se většinoví akcionáři naučili ve svůj prospěch využívat různých nedokonalostí právní úpravy, situací panujících ve společnosti, či obecně nesnadného a zdlouhavého procesu vymáhání práva, si i menšinoví akcionáři osvojili podobné postupy a vynalezli řadu možností, jak podobných situací využít.¹⁶³ V případech obou skupin akcionářů se pak bude část těchto jednání dostávat za hranici toho, co je ještě z právního hlediska přijatelné. *„Vzniká tak právněpatologický jev, v našich podmínkách bohužel již nikoli statisticky bezvýznamný, kdy se právní znalosti a dovednosti (ať již dostatečné nebo nedostatečné) promítají v perverzní tvořivosti hrubě narušující společensky žádoucí míru ekvivalence.*“¹⁶⁴

3.1. Korektivy chování akcionáře

Mezi akciovou společností a jejími akcionáři existuje vztah, který lze definovat jako soubor určitých práv a povinností akcionáře, které se uplatňují jednak vůči společnosti, ale také vůči ostatním akcionářům. Svá práva a povinnosti však akcionář musí uplatňovat v určitých

¹⁵⁹ HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 275.

¹⁶⁰ Srov. § 86 odst. 4 z. o. k.

¹⁶¹ LASÁK, J. in POKORNÁ, LASÁK, KOTÁSEK a kol., *Obchodní společnosti a družstva*, op. cit., s. 184.

¹⁶² ELIÁŠ, K. *Mala herba cito crescit. O zneužívání oprávnění drobných a menšinových akcionářů*. Bulletin advokacie, 2000, roč. 2000, č. 5, s. 11.

¹⁶³ POKORNÁ, J. in ČERNÁ a kol., *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., s. 52.

¹⁶⁴ ELIÁŠ, *Mala herba cito crescit*, op. cit., s. 11.

mezích. Jak říká Čech, „[š]irokému spektru akcionářských práv odpovídá povinnost akcionáře uplatňovat tato práva způsobem, který není zneužívající“ a dále povinnost „vykonávat tato práva způsobem, který bere přiměřené ohledy na zájmy společnosti, resp. ostatních akcionářů.“¹⁶⁵

Chování akcionáře je omezeno řadou právních principů, z nichž je důležité zmínit především zákaz zneužití práva (§ 8 o. z.).¹⁶⁶ Za základní korektiv jednání akcionáře je pak považována povinnost loajality (§ 212 o. z.). V následujících částech se tak budu věnovat rozboru těchto dvou principů, neboť jejich vymezení považuji pro účely této práce za podstatné.

3.1.1. Zákaz zneužití práva

Princip zákazu zneužití práva je zakotven v § 8 o. z. Na základě judikatury Nejvyššího soudu jej lze vyložit jako institut, jehož účelem je zajistit, aby právní ochrana nebyla poskytována takovému výkonu práv, které, ačkoliv formálně odpovídá zákonu nebo obsahu existujícího právního vztahu, je vzhledem k okolnostem případu nepřijatelné.¹⁶⁷ Zneužití práva nepoživá dle občanského zákoníku právní ochrany. Takovéto jednání tak proto lze označit za zakázané – bude se jednat pouze o zdánlivý výkon práva, respektive tedy protiprávní jednání. Na základě komentovaného ustanovení jsou mu odepřeny právní následky, které by jinak mělo, a naopak je přiznána právní ochrana subjektu, do jehož sféry bylo takovýmto zneužívajícím jednáním zasazeno.¹⁶⁸ Zda se jedná o zneužití práva se bude posuzovat v každém případě individuálně podle jeho konkrétních okolností, tedy zejména okolností jak na straně povinného, tak na straně oprávněného.¹⁶⁹

Jako základní typ zneužití lze obecně označit výkon práva v rozporu s jeho účelem, „*kdy je právo vykonáno, ačkoliv nositel tohoto práva nemá žádný skutečný nebo jen nepatrný zájem na jeho výkonu, resp. se projevující jako rozpor mezi užitkem oprávněného, k němuž výkon práva skutečně směřuje, a užitkem oprávněného, pro nějž je právo poskytnuto.*“¹⁷⁰ Není přitom nutné, aby nositel takového práva o tomto rozporu věděl, nebo dokonce jednal s úmyslem druhou stranu poškodit. Tento úmysl však přítomen být může, poté hovoříme o tzv. šikanózním jednání. Nejvyšší

¹⁶⁵ ČECH, P. in DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KRÍŽ, R., ČECH, P. *Akciové společnosti*, 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 355.

¹⁶⁶ DVOŘÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 369.

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2135/2016, shodně také usnesení téhož soudu ze dne 23. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 895/2020.

¹⁶⁸ LAVICKÝ, P. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář* [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 56–61.

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3047/2020.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 22 Cdo 4490/2018.

soud ve svých rozhodnutích vychází důsledně z názoru, že šikanou je takový výkon práva, jehož jediným cílem je poškodit či znevýhodnit jiného.¹⁷¹

Dalším typem zneužití práva je podle Pipkové výkon práva za účelem nátlaku na protistranu, kdy oprávněný vyvíjí snahu donutit ji k jednání, které jinak není vymahatelné a s výkonem práva nemá přímo nic společného. Toto jednání má blízko k výše popsanému šikanóznímu jednání, jeho cílem nicméně není újma protistrany, nýbrž prospěch oprávněného.¹⁷²

3.1.2. Povinnost loajality

Za nejzákladnější povinnost akcionářů je jistě možné považovat povinnost loajality. Zákon o obchodních korporacích ji výslovně neupravuje, to činí až občanský zákoník, konkrétně v § 212 o. z. Vzniká společně s členstvím ve společnosti a lze ji považovat za obecný korektiv chování společníka. Uplatňuje se také jako výkladové pravidlo, v jehož rámci je třeba interpretovat jeho jednotlivé dílčí povinnosti,¹⁷³ jak rovněž judikoval Nejvyšší soud.¹⁷⁴ Obsahem povinnosti loajality je závazek chovat se čestně a zachovávat vnitřní řád společnosti. Lze ji chápat jednak v pasivním smyslu, tedy jako povinnost nezneužívat svých práv ke škodě společnosti nebo ostatních společníků, zároveň však také ve smyslu aktivním, jako povinnost přispívat k naplnění cílů společnosti.¹⁷⁵

Je ji však nutné odlišovat od povinnosti loajality členů volených orgánů (§ 159 odst. 1 o. z.), jelikož ti musí vždy dávat přednost zájmům společnosti před sledováním vlastního prospěchu. Oproti tomu prvně popsaná povinnost loajality nedosahuje takové intenzity. Společníci mohou mít vlastní zájmy, které se budou různými způsoby snažit prosadit, a které budou často odlišné od zájmů společnosti.¹⁷⁶ Jako příklad si umím představit situaci, kdy na jedné straně stojí silný zájem společníků na výplatu co nejvyšších dividend, který může často narážet na snahu společnosti o odlišné vynaložení těchto prostředků, například do rozvoje společnosti, nákupu technologií apod. Je však nutné uvést, že v některých případech se budou tyto dvě povinnosti překrývat. K tomu Vrchní soud v Praze judikoval, že: „Z povinnosti loajality společníka (§ 212 odst. 1 o. z.) je zřejmé, že třebaže tvrzené porušení povinností žalovanou ([...])

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2019, sp. zn. 33 Cdo 2377/2018.

¹⁷² PIPKOVÁ, P. in PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., *Občanský zákoník*, op. cit., s. 45-47.

¹⁷³ JOSKOVÁ, L. *Povinnost loajality v akciové společnosti*. *Obchodněprávní revue*, 2011, roč. 3, č. 9, s. 259-267.

¹⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

¹⁷⁵ LÁLA, *Druhy podílů v kapitálových společnostech*, op. cit., s. 198.

¹⁷⁶ LASÁK, J. in LAVICKÝ a kol. *Občanský zákoník I*, op. cit., s. 837-841.

*představuje porušení povinností jednatele žalobkyně, může být považováno i za porušení povinností společníka.*¹⁷⁷

Přestože je povinnost loajality v zákoně výslovně formulována pouze pro rovinu vertikální, tedy ve vztahu ke společnosti, usuzuje se, že se uplatňuje i horizontálně vůči všem jejím členům.¹⁷⁸

Intenzita, v jaké se povinnost loajality bude uplatňovat, přitom záleží na typu a formě společnosti. Lze konstatovat, že v akciové společnosti bude menší než ve společnostech osobních. Zároveň se bude lišit i co do typu akcionářské struktury nebo podílu konkrétního akcionáře na základním kapitálu – její intenzita bude růst s výší podílu daného akcionáře v konkrétní společnosti.¹⁷⁹ Podle Čecha to však neznamená, že by povinnost loajality byla vyloučena u minoritních akcionářů. Bude se projevovat zvláště v případech akcionářů s blokační minoritou.¹⁸⁰ Lze tak shrnout, že v akciové společnosti bude povinnost loajality zpravidla zahrnovat pouze povinnost neškodit společnosti a nezneužívat svých akcionářských práv. Bude se jednat pouze o výjimečné případy, kdy povinnost loajality vyústí v povinnost aktivního jednání akcionáře.¹⁸¹

Komentářová literatura se rozchází v názoru, zda bude porušení povinnosti loajality představovat porušení zákonné povinnosti podle § 2910 o. z. nebo povinnosti smluvní podle § 2913 o. z. Toto rozlišení bude přitom významné z hlediska toho, zda se uplatní odpovědnost subjektivní, či objektivní. Dvořák zastává názor, že půjde o porušení povinnosti zákonné.¹⁸² S tímto názorem se však neztotožňují. Společník se stává členem společnosti dobrovolným přistoupením k zakladatelskému právnímu jednání. Jak plyne z dikce komentovaného ustanovení, „*přijetím členství v korporaci*“ se její člen „*zavazuje*“ k povinnosti loajality. Pokud by se tedy společníkem nestal, nepřevzal by bez tohoto smluvního základu na sebe ani povinnosti z členství vyplývající, a nebyl by tedy ani adresátem povinnosti loajality podle § 212 o. z. Jak zároveň tvrdí Lasák¹⁸³ nebo Hrabánek¹⁸⁴, bude se jednat o povinnost smluvní a její porušení se tak bude řídit § 2913 a násl. o. z. Smluvní odpovědnost je odpovědností objektivní – není tedy vyžadováno

¹⁷⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 14 Cmo 347/2021.

¹⁷⁸ DVOŘÁK, T. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020. s. 644.

¹⁷⁹ ČECH, P. in DĚDIČ, ŠTENGLOVÁ, KŘÍŽ, ČECH, *Akciové společnosti*, op. cit., s. 357.

¹⁸⁰ ČECH, P. in DĚDIČ, ŠTENGLOVÁ, KŘÍŽ, ČECH, *Akciové společnosti*, op. cit., s. 357-358.

¹⁸¹ JOSKOVÁ, L. in ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ a kol., *Právo obchodních korporací*, op. cit., s. 443-444.

¹⁸² DVOŘÁK, *Akciová společnost*, op. cit., s. 395.

¹⁸³ LASÁK, J. in LAVICKÝ a kol., *Občanský zákoník I*, op. cit., s. 837-841.

¹⁸⁴ HRABÁNEK, D. in PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., *Občanský zákoník*, op. cit., s. 284.

zavinění. Subjekt, který se porušení dopustil, se své odpovědnosti může zprostit pouze na základě liberačních důvodů, jak je konstruuje občanský zákoník v § 2913 odst. 2 o. z.¹⁸⁵

Dalším následkem porušení povinnosti loajality kromě povinnosti náhrady způsobené újmy podle § 2913 o. z. může také být možnost domáhat se určení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 428 z. o. k.

Jak se povinnost loajality bude projevovat v jednotlivých případech nastiňuje rozhodovací praxe soudů. Jako příklad lze uvést rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2023, sp. zn. 14 Cmo 159/2022. V něm Vrchní soud dovodil, že důsledkem povinnosti loajality, jak je zakotvena v § 212 odst. 1 věta první o. z., je i povinnost zachovávat mlčenlivost ohledně informací, které se akcionář dozvěděl v souvislosti se svým postavením, a to ve stejném rozsahu, jak ji mají společníci společnosti s ručením omezeným, kterým právo plyne přímo ze zákona.¹⁸⁶ Nebude tak možné odmítnout poskytnout informace akcionáři (v tomto případě vyžádaných na základě práva na vysvětlení) z důvodu, že mu povinnost mlčenlivosti není uložena výslovně zákonem. Zároveň v souvislosti s povinností loajality (a rovněž zákazem zneužití práva, jak je popsán v předchozím bodě této kapitoly) Vrchní soud stanovil určité mantinely pro využívání práv akcionáře, v tomto případě práva na vysvětlení, kdy stanovil, že: „*tak jako jiná práva, i právo na vysvětlení musí akcionář vykonávat poctivě (§ 6 odst. 1 o. z.), čestně (§ 212 odst. 1 věta první o. z.) a nesmí je zneužívat (§ 8 o. z.)*“¹⁸⁷

3.2. Konkrétní projevy zneužití práv kvalifikovaných akcionářů

Institut kvalifikovaného akcionáře samotný lze dle mého názoru považovat za nástroj, jehož účelem je snížení rizika zneužívání práv menšinových akcionářů. Omezuje se jím totiž okruh akcionářů, kteří budou mít k dispozici určitá vymezená oprávnění a zabraňuje se tak tomu, aby je mohli využívat i akcionáři se zanedbatelným podílem ve společnosti. Přesto je zřejmé, že zabránit zneužívání těchto oprávnění není zcela možné a v praxi se budeme setkávat s případy, kdy se takto děje.

3.2.1. Zneužití práva podle § 366 a násl. z. o. k.

Právo žádat svolání valné hromady dle § 366 a násl. z. o. k. je považováno za jeden z nejefektivnějších nátlakových postupů kvalifikované minority. Lze si tedy představit, že se

¹⁸⁵ MELZER, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081.* Praha: Leges, 2018. s. 316.

¹⁸⁶ Srov. § 155 a § 156 z. o. k.

¹⁸⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2023, sp. zn. 14 Cmo 159/2022.

budeme v praxi setkávat s případy, kdy užití tohoto práva překročí přípustné limity, jak byly nastíněny v předchozí kapitole. Jako příklad, který by byl nejspíše vykládán jako zjevné zneužití práva, lze uvést opakované podávání žádostí o svolání valné hromady se stejným nebo velmi obdobným obsahem, které zároveň nebude možné odůvodnit novými okolnostmi.¹⁸⁸ Společnost přitom nese náklady spojené s konáním valné hromady. Vzhledem k tomu, že kvalifikovaný akcionář může tento postup teoreticky aplikovat i několikrát do roka, výsledkem může být značné zatížení společnosti.

Nabízí se otázka, proč v takovém případě společnost žádostem akcionáře vyhovuje a neodmítne je s poukazem na to, že se jedná o šikanózní výkon práva. V takovém případě představenstvu nebo správní radě totiž povinnost svolat valnou hromadu nevzniká.¹⁸⁹ Zajímavý vhled do této problematiky přináší Eliáš, který jako odůvodnění uvádí následující situaci, která v praxi vyvstává.¹⁹⁰ V případě nesvolání valné hromady představenstvem nebo správní radou mají kvalifikovaní akcionáři možnost obrátit se na soud s návrhem, aby je samotné ke svolání zmocnil. Pokud tak soud učiní, nese společnost náklady na konání valné hromady, přičemž za splnění této povinnosti ručí členové představenstva nebo správní rady společně a nerozdílně. Dále mají zmocnění akcionáři právo požadovat po společnosti náhradu nákladů soudního řízení a dalších účelně vynaložených nákladů. Členové představenstva nebo správní rady přitom mohou být povinni, v případě splnění zákonných podmínek, k náhradě škody vůči společnosti, spočívající ve zbytečně vynaložených nákladech na soudní řízení (k tomu viz bod 2.1.2.). Eliáš k tomu uvádí, že členům představenstva nebo správní rady se tedy v praxi jeví důvodná obava, že nastane popsaná situace, tedy že soud akcionáře ke svolání valné hromady zmocní a oni pak budou povinni k náhradě škody. Z toho důvodu volí pro ně opatrnější postup a opakovaným žádostem o svolání valné hromady vyhovují.¹⁹¹

Jako další případ, který by se mohl posoudit jako zjevné zneužití práva podle § 366 z. o. k., komentářová literatura uvádí žádost kvalifikovaného akcionáře o svolání valné hromady postrádající rozumný důvod (např. její svolání za účelem snížení základního kapitálu, který byl právě zvýšen).¹⁹² Takových situací si umím představit vícero, například svolání valné hromady za účelem rozhodnutí o výplatě dividend, které bylo právě zamítnuto v návaznosti na schválení účetní

¹⁸⁸ FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1582-1583.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ ELIÁŠ, *Mala herba cito crescit*, op. cit., s. 11-14.

¹⁹¹ ELIÁŠ, *Mala herba cito crescit*, op. cit., s. 11-14.

¹⁹² FILIP, V., LASÁK, J. in LASÁK, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 1582-1583.

závěrky, návrh na odvolání členů dozorčí rady, kteří byli právě zvoleni, atp. Domnívám se, že půjde rovněž o situaci, kdy se bude kvalifikovaný akcionář dožadovat svolání valné hromady v období časově blízkém svolání řádné valné hromady a záležitosti, o jejichž projednání jde, zcela jistě snesou odkladu. V této situaci by tedy akcionář mohl využít spíše právo podle § 369 z. o. k. a nezatěžovat společnost.

3.2.2. Zneužití práva podle § 85 z. o. k.

Ve vztahu k právu požadovat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích je ochrana proti případnému zneužití zakotvena přímo zákonem, a to konkrétně ustanovením § 87 odst. 2 z. o. k. To stanoví oprávnění soudu, který jmenoval znalce, na návrh ovládané osoby rozhodnout, že obvyklou odměnu znalce za vypracování znaleckého posudku a účelně vynaložené náklady s tím spojené nese navrhovatel, „*jestliže ze znaleckého posudku vyjde najevo, že zpráva o vztazích byla vypracována řádně a návrh byl zjevně zneužívající.*“¹⁹³

Soud tedy příslušné rozhodnutí vydá za splnění tří podmínek: Ze znaleckého posudku ex post vyplyne závěr, že byla zpráva o vztazích vypracována řádně, ovládaná osoba podá soudu příslušný návrh a soud bude mít za prokázané, že byl návrh kvalifikovaného akcionáře zjevně zneužívající.

Pojem zjevně zneužívající návrh není definován a jeho výklad je tak ponechán soudům. Je však zřejmé, že se bude opírat o princip zákazu zjevného zneužití práv podle § 8 o. z., jak byl vymezen v předchozí kapitole, což ve svých usneseních judikoval i Nejvyšší soud.¹⁹⁴ Zda se jedná o zjevné zneužití, bude třeba posuzovat podle konkrétních okolností případu. Význam budou mít přitom i širší souvislosti, týkající se daného návrhu na jmenování znalce, jako je postavení kvalifikovaného akcionáře ve společnosti a jeho postoj k záležitostem společnosti.¹⁹⁵

Jelikož zákon neupřesňuje intenzitu samotného zneužití, bude za něj možné považovat „*jakékoliv jednání navrhovatele sledující jiný cíl než zájem na tom, aby statutární orgán řádně zprávu o vztazích vyhotovil a ta mohla sloužit svému účelu.*“¹⁹⁶ Musí však být zjevné a očividné, což bude muset ovládaná osoba schopna doložit.¹⁹⁷ Dle mého názoru je nasnadě domnívat se, že

¹⁹³ Srov. § 87 odst. 2 z. o. k.

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 27 Cdo 451/2020: „Zákaz zjevného zneužití práva (§ 8 ObčZ) je obecným principem, který se prosadí i v případě práva na jmenování znalce dle § 85 odst. 1 ZOK.“, shodně také usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2022, sp. zn. 14 Cmo 225/2019.

¹⁹⁵ TOMÁŠEK, P. *Náležitosti zprávy o vztazích. Objektivní vady zprávy o vztazích. Kritéria výběru osoby znalce. Zjevné zneužití práva při návrhu na jmenování znalce.* Obchodněprávní revue. 2022, č. 1, s. 66.

¹⁹⁶ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 546.

¹⁹⁷ DOLEŽIL, T. in LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 546-547.

se bude toto zneužívající jednání často pohybovat v intencích šikanózního výkonu práva, jehož účelem bude poškodit společnost tím, že ji zbytečně zatíží nedůvodným návrhem.

V případě, že soud dojde k závěru, že byly naplněny podmínky podle § 87 odst. 2 z. o. k., ponese odměnu znalce a přiměřené náklady navrhovatel. Tím je každý, kdo návrh podle § 85 z. o. k. podal, včetně těch, kdo k návrhu přistoupili podle § 85 odst. 2 z. o. k.¹⁹⁸ Je-li navrhovatelů více, měli by být k úhradě odměny a nákladů zavázání solidárně. „Znalec totiž přezkoumává zprávu o vztazích komplexně, bez ohledu na to, co navrhovali jednotliví navrhovatelé, tedy nebude možné usuzovat na různou míru jejich tvrzení, a tím na možné dělitelné plnění odměny znalci.“¹⁹⁹

Účelem komentovaného ustanovení je tedy jednak ochrana ovládané osoby před nedůvodně vynaloženými náklady a dále také snaha odradit navrhovatele od zneužívajícího výkonu práv pod pohrůžkou toho, že ponese náklady z něj plynoucí. Závěrem lze také poznamenat, že účel zamezení zneužití práva žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích sleduje i novela ustanovení § 85 z. o. k., která navázala výkon tohoto práva na objektivní existenci tzv. vážných důvodů, jak ostatně zmiňuje důvodová zpráva k ní.²⁰⁰ Rozboru této problematiky se podrobně věnuji v bodě 3.4.2 této diplomové práce.

¹⁹⁸ HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 276–277.

¹⁹⁹ HAVEL, B. in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, *Zákon o obchodních korporacích*, op. cit., s. 276–277.

²⁰⁰ K tomu více viz bod 2.4.2.

Závěr

V této práci jsem se zabývala právy kvalifikovaných akcionářů. Při jejím zpracování jsem si kladla za cíl především s pomocí odborné literatury a judikatury podrobně vymezit jednotlivá práva kvalifikovaných akcionářů, nastínit případné výkladové problémy a uvést jejich možné řešení. V úvodní části jsem rozebrala jednotlivé pojmy pro tuto práci stěžejní a dále vymezila důvody právní úpravy rozebíraného tématu, ze kterých vyplývá také jeho důležitost.

V hlavní části práce jsem se věnovala výkladu jednotlivých práv kvalifikovaných akcionářů. Prvním z nich bylo právo žádat svolání valné hromady, které považuji za velmi významné hlavně z toho důvodu, že představuje prostředek realizace dalších práv akcionáře s valnou hromadou souvisejících. Během výkladu jsem se zaměřila mimo jiné na problematické otázky, jejichž řešení nevyplývá konkrétně ze zákonů, a které jsem se proto snažila nastínit, často s pomocí judikatury a komentářové literatury. Jedná se zejména o možnost obrátit se na dozorčí radu, aby valnou hromadu na žádost kvalifikovaného akcionáře svolala v případě, kdy je představenstvo nebo správní rada nečinná. Zde jsem došla k závěru, že tak učinit lze a že bude tento krok dokonce pro společnost výhodnější, než se rovnou obrátit na soud podle § 368 z. o. k. Další spornou otázkou je situace, kdy představenstvo či správní rada žádá doplnění pořadu jednání navrženého kvalifikovaným akcionářem o záležitosti v zájmu společnosti, které neomezují či jinak neovlivňují projednání bodů navržených akcionářem. Komentářová literatura zde totiž zastává názor, že by v tomto případě kvalifikovaní akcionáři neměli souhlas s doplněním pořadu jednání odmítat, a to s odkazem na povinnost loajality podle § 212 odst. 1 o. z., s čímž se ztotožňuji. V takovémto neodůvodněném odepírání souhlasu lze totiž dle mého názoru vidět obstrukční účely.

Dalším popisovaným právem je právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady. Jeho účelem je zejména snaha o vyvážení vlivu představenstva či správní rady, jakožto primárních svolavatelů valné hromady, na tvorbu jejího programu. Jako u práva předchozího, i zde jsem provedla podrobný výklad převážně s pomocí odborné literatury. Jedním z konkrétních problémů, kterým jsem se zabývala, je absence výslovného ustanovení zákona stanovujícího důsledek porušení povinnosti představenstva či správní rady zařadit záležitost na pořad jednání valné hromady. Snažila jsem se nastínit postupy, které v této situaci připadají pro kvalifikovaného akcionáře v úvahu, přičemž možné řešení jsem spatřovala ve využití práva žádat svolání valné hromady podle § 366 z. o. k. nebo případně možnosti podat žádost k dozorčí radě o přezkum působnosti představenstva podle ustanovení § 370 z. o. k.

Důležitost v pořadí dalšího práva, tedy žádat přezkum působnosti statutárního orgánu, vidím zejména v tom, že umožňuje vyrovnat informační deficit kvalifikovaného akcionáře a může představovat východisko pro užití jeho dalších práv, například práva žádat svolání valné hromady. Kromě obecného výkladu jsem se zaměřila na stanovení nejvhodnějšího postupu kvalifikovaného akcionáře při přípravě žádosti o přezkum. Zdůraznila jsem, že s ohledem na široce vymezenou působnost statutárního orgánu by taková žádost měla být formulována co nejkonkrétněji. Dále jsem se zabývala pravidly samotného přezkumu dozorčí radou, například s ohledem na způsob a rozsah kontroly nebo zákaz udělovat jí při tomto postupu pokyny.

Posledním komentovaným právem bylo právo žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích. Jelikož se dotýká regulace podnikatelských seskupení, považovala jsem vhodné v této souvislosti v krátkosti vymezit zejména pojmy ovládané a ovládající osoby, včetně zprávy o vztazích a jejího účelu. Z problematiky, kterou jsem se zde zabývala, je možné zmínit význam novely zákona o obchodních korporacích, která navázala uplatnění zmiňovaného práva na existenci tzv. vážných důvodů. Vzhledem k tomu, že jde o zdánlivé zpřísnění podmínek pro uplatnění tohoto ustanovení, věnovala jsem se otázce, jaký vliv novelizace má na postavení kvalifikovaných akcionářů. Došla jsem k názoru, že tato změna převážně reflektuje přístup soudů i z doby před novelou z. o. k., a tudíž k reálné změně a zhoršení postavení kvalifikovaných akcionářů nedojde.

Jelikož se v praxi setkáváme v případy, kdy kvalifikovaní akcionáři při výkonu svých práv překračují meze toho, co právní úprava ještě považuje za přijatelné, byla poslední část této práce věnována zneužití těchto práv. Nejprve jsem vymezila z mého pohledu dva nejdůležitější korektivy, které usměrňují chování akcionáře, a to zákaz zjevného zneužití práv a povinnost loajality, včetně toho, jak se uplatní v akciové společnosti. Dále jsem se věnovala konkrétním případům zneužití, přičemž z judikatury a odborné literatury vyplynulo, že se praxi budeme nejčastěji setkávat zejména se zneužitím práva žádat svolání valné hromady a práva žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích.

Největší přínos této práce spatřuji zejména v podrobném vymezení jednotlivých práv, o kterých jsem zde pojednávala, v komparaci názorů, které se v odborné literatuře objevují a v uvedení pohledu soudní praxe na problematiku, která v souvislosti a aplikací uvedených práv vyvstává.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BĚLOHLÁVEK, A. J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733 s. ISBN 978-80-7380-451-0.

ČÁP, Z., JAHELKA, P., JOSKOVÁ, L., HEJDA, J. (vedoucí autorského kolektivu), VANĚČKOVÁ, V. *Zákon o obchodních korporacích. Výklad jednotlivých ustanovení včetně návaznosti na české a evropské předpisy*. 1. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2013. 783 s. ISBN 978-80-7201-917-5.

ČERNÁ, S. *Ochrana menšinových akcionářů v obchodním zákoníku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica: K vybraným otázkám obchodního práva, 1998, roč. 44, č. 2, s. 115-116.

ČERNÁ, S. a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 188 s. ISBN: 978-80-7552-555-0.

ČERNÁ, S., KRABEC, T. *Ke znaleckému přezkumu zprávy o vztazích mezi propojenými osobami*. Obchodněprávní revue, 2017, č. 6, s. 170-176. ISSN 1803-6554.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 656 s. ISBN 978-80-7598-991-8.

DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KRÍŽ, R., ČECH, P. *Akciové společnosti*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 697 s. ISBN 978-80-7400-404-9.

DVOŘÁK, T. *Akciová společnost*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 984 s. ISBN 978-80-7478-961-8.

ELIÁŠ, K. *Mala herba cito crescit. O zneužívání oprávnění drobných a menšinových akcionářů*. Bulletin advokacie, 2000, roč. 2000, č. 5, s. 7-23. ISSN 1210-5348.

HEJDA, J., BACHROŇOVÁ, N., DIVIŠOVÁ, K., FINGER, L., PROSSER, M., VANĚČKOVÁ, V. *Akciová společnost*. Olomouc: ANAG, 2014. ISBN 978-80-7263-891-8.

HEJDA, J., DIVIŠOVÁ, K., FINGER, L., BACHROŇOVÁ, N., MACHALA, M., PROSSER, M., a VANĚČKOVÁ, V. *Nový zákon o obchodních společnostech a družstvech*. Poznámkové znění. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-823-9.

JOSKOVÁ, L. *Povinnost loajality v akciové společnosti*. Obchodněprávní revue, 2011, roč. 3, č. 9, s. 259-267. ISSN 1803-6554.

LÁLA, D. *Druhy podílů v kapitálových společnostech*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2020. 264 s. ISBN 978-80-7400-778-1.

LA PORTA, R. a kol. *Law and Finance. The Journal of Political Economy*. 1998, část 106, č. 6, 1998, s. 1113-1155.

LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. 2628 s. ISBN 978-80-7598-881-2.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. 2296 s. ISBN 978-80-7400-852-8.

MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN: 978-80-7502-199-1.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7.

POKORNÁ, J., LASÁK, J., KOTÁSEK, J. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 514 s. ISBN 978-80-7400-867-2.

SCHMIDT, K. *Gesellschaftsrecht*, 3. vydání. Koln, Berlin, Bonn, Munchen: Carl Heymanns Verlag, 1997, s. 473 a násl.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. 1336 s. ISBN 978-80-7400-799-6.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020. 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6.

TOMÁŠEK, P. *Náležitosti zprávy o vztazích. Objektivní vady zprávy o vztazích. Kritéria výběru osoby znalce. Zjevné zneužití práva při návrhu na jmenování znalce*. *Obchodněprávní revue*. 2022, č. 1, s. 66. ISSN 1803-6554.

2. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb.

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb, o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů (zákon o nabídkách převzetí).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007, o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

3. Seznam použité judikatury

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2008, sp. zn. 29 Cdo 866/2007.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2021, sp. zn. 7 Cmo 35/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 1. 2018, sp. zn. 7 Cmo 227/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 29 Cdo 719/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 567/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 149/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 524/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2000, sp. zn. 32 Cdo 2717/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1300/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. 29 Odo 657/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4782/2010.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2022, sp. zn. 7 Cmo 65/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2019, sp. zn. 27 Cdo 192/2018.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2022, sp. zn. 14 Cmo 225/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2515/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2020, sp. zn. 27 Cdo 451/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 9. 2021, sp. zn. 14 Cmo 168/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2135/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 895/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3047/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 22 Cdo 4490/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2019, sp. zn. 33 Cdo 2377/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2023, sp. zn. 14 Cmo 159/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 14 Cmo 347/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 27 Cdo 451/2020.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2022, sp. zn. 14 Cmo 225/2019.

4. Seznam ostatních zdrojů

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn201/2014.

Práva kvalifikovaných akcionářů

Abstrakt

Tato práce se zabývá právní úpravou kvalifikovaných akcionářů a jejich práv, účelem kterých je posílit postavení těchto akcionářů ve společnosti a chránit je před vlivem akcionáře většinového. Za cíl si zde kladu zejména provedení podrobného rozboru jejich jednotlivých práv a analýzu a zhodnocení kladů a nedostatků právní úpravy s pomocí odborné literatury a závěrů soudní praxe.

Práce se systematicky dělí na tři hlavní části, které jsou dále členěny na jednotlivé kapitoly a body. V první části této práce je proveden rozbor pojmů pro ni relevantních. Jedná se zejména o pojem akciové společnosti a akcionáře a dále rozlišení mezi akcionářem většinovým, menšinovým a akcionářem kvalifikovaným. Poté následuje uvedení důvodů a potřeb ochrany kvalifikovaných akcionářů.

Jádro práce tvoří část druhá, jejímž cílem je rozebrat jednotlivá práva, která kvalifikovaným akcionářům náleží. Tyto práva totiž přesahují katalog obvyklých akcionářských práv. Jedná se o právo žádat svolání valné hromady (§ 366 a násl. z. o. k.), právo žádat doplnění pořadu jednání valné hromady (§ 369 z. o. k.), právo žádat přezkum výkonu působnosti statutárního orgánu (§ 370 z. o. k.) a právo žádat jmenování znalce k přezkoumání zprávy o vztazích (§ 85 z. o. k.). Do výčtu práv kvalifikovaných akcionářů patří také právo podat akcionářskou žalobu (§ 371 a násl. z. o. k.), jemuž se však v rámci této práce podrobněji nevěnuji.

Přestože je primárním smyslem právní úpravy ochrana kvalifikované minority v akciové společnosti, v praxi dochází k případům, kdy tato skupina akcionářů svá práva zneužívá, čemuž je věnována třetí a poslední část této práce. Nejprve nastiňuji obecné korektivy chování akcionářů, jako je zákaz zjevného zneužití práva a povinnost loajality. Následuje analýza typických projevů zneužití práv kvalifikované minority, zejména tedy práva žádat svolání valné hromady a práva žádat jmenování znalce k přezkumu zprávy o vztazích.

Klíčová slova: práva kvalifikovaných akcionářů, akciová společnost, zneužití práv kvalifikovaných akcionářů

Rights of qualified shareholders

Abstract

This thesis addresses the legal regulation of qualified shareholders and their rights, the primary purpose of which is to strengthen the position of these shareholders in the company and to protect them from the influence of the majority shareholder. The main objective of this thesis is to carry out a detailed analysis of their individual rights and to analyse and evaluate the advantages and disadvantages of the legal regulation with the help of academic literature and conclusions of court practice.

The thesis is systematically divided into three main parts, which are further divided into individual chapters and sections. In the first part of this thesis, an analysis of the terms relevant to it is made. These include the definition of joint stock company and shareholder and the distinction between majority, minority and qualified shareholder. This is followed by a description of the reasons for the protection of qualified shareholders.

The core of the thesis is in its second part, which aims to analyse the various rights that qualified shareholders have. Such rights go beyond the catalogue of ordinary shareholder rights. These include the right to request the convening of a general meeting (Section 366 et seq. of the Act on Business Corporations), the right to request the completion of the agenda of the general meeting (Section 369 of the Act on Business Corporations), the right to request a review of the exercise of the powers of the statutory body (Section 370 of the Companies Act) and the right to request the appointment of an expert to review the relationship report (Section 85 of the Act on Business Corporations). The list of rights of qualified shareholders also includes the right to file a shareholder's action (Section 371 et seq. of the Act on Business Corporations), which, however, is not covered in detail in this thesis.

Although the primary purpose of the legal regulation is to protect the qualified minority in a joint stock company, in reality there are cases when this group of shareholders abuses their rights, which is the subject of the third and final part of this thesis. First, I outline general correctives for the conduct of shareholders, such as the prohibition of apparent abuse of rights and the duty of loyalty. This is followed by an analysis of the typical manifestations of the abuse of the rights of the qualified minority, namely the right to request the convening of a general meeting and the right to request the appointment of an expert to review the relationship report.

Klíčová slova: rights of qualified shareholders, joint stock company, abuse of rights of qualified shareholders